

Ελευθερα Γράμματα

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΖΩΝΤΑΝΗΣ ΣΚΕΨΗΣ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΤΗΝ 1 ΚΑΙ 15 ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 6 β
(ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ «ΑΕΤΟΣ») ΤΗΛ. 21-031

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1946
ΤΙΜΗ ΔΡ. 1000 ΑΡΙΘΜΟΣ 55

Ο

ΑΡΑΓΚΟΝ

ΣΤΟΥΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ:

ΤΩΡΑ ΕΙΝΑΙ Η ΣΤΙΓΜΗ

ΝΑ ΚΑΘΟΡΙΣΕΤΕ ΤΗ ΘΕΣΗ

ΣΑΣ. ΑΦΕΝΤΕΣ ΤΗΣ

ΤΕΧΝΗΣ, ΓΙΑΤΙ ΠΡΕΠΕΙ

Ν' ΑΝΑΓΚΑΣΟΥΜΕ ΤΟΝ

ΚΟΣΜΟ ΝΑ ΕΙΡΗΝΕΨΕΙ.

ΣΗΜΕΡΑ ΚΑΙ ΟΧΙ

ΑΥΡΙΟ, ΟΧΙ ΑΥΡΙΟ!

ΕΜΠΡΟΣ ΠΕΣΤΕ,

ΜΕ ΠΟΙΑ ΜΕΡΙΑ

ΤΑΧΤΗΚΑΤΕ!

Ο ΜΑΞΙΜ ΓΚΟΡΚΥ

Είναι δέκα χρόνια που πέθανε. Είναι δέκα χρόνια από τότε που το

φοβερό εκείνο τηλεγράφημα μ' έγύρισε βιαστικόν από το Λονδίνο. Πάνω στο βαπόρι που μ' επέγγαινε, τέλειωνα το Beaux Quartiers, και το βαπόρι αυτό δεν έμοιαζε με τ' άλλα που είχα ως τότε ταξιδέψει παρά ήταν γιομάτο τραγούδια, χορούς και συντροφιάς. Οί πατριώτες του Γκόρκυ, ο λαός αυτός απ' όπου εκείνος ξεπήδησε, ο λαός που γιομίζει τα μεγάλα έργα του, μ'ας οδηγούσε πάνω απ' τη Βόρεια Θάλασσα και τη Βαλτική, στο κρεβάτι του θανάτου του. 'Η θάλασσα κ' ή μουσική μ'ας πήγαιναν μες απ' τις μακρές ήσυχες νύχτες που σβύνουν τις ταξικές διαφορές, πήγαιναν έμας και την αγωνία μας να ξαναδοῦμε ζωντανό, αυτόν τον μεγάλο μυθικό άνθρωπο. 'Ηταν ο Γκόρκυ που πρώτος έσπρωξε την 'Ελσα να γράψει, κι' όσο για μένα...

Αυτό που κάνω είναι ένα είδος εξομολόγησης που ποτέ ως τα σήμερα δεν έχω ξανακάνει. Στη φιλολογική έννοια της λέξης ο Γκόρκυ δέ μ' επηρέασε ποτέ· τη ζωή μου ήταν που

του ARAGON

επηρέασε, κι' αυτό είναι το διαφορετικό και το πιο σοβαρό. Στεκότανε

πάνωθέ μου, όπως ένα μεγάλο δέντρο που ρίχνει τον ήσκιο του πάνω στους ώμους σου. Υπήρχε μι' ιδιότητα στον συγγραφέα Γκόρκυ που δε μπορούσα ποτέ να τη βρω, κάτι που δε μπορείς να το μιμηθείς, ή ιδιότητα που του έδινε, όταν ζούσε, τον χαρακτήρα του μυθικού ήρωα. Κανένα άλλο έθνος στον κόσμο, όποιο κι' αν σκεφτώ, δεν είχε το προνόμιο να δει να βγαίνει έτσι από μέσα του ένας άνθρωπος στο μέγεθός του, ένας άνθρωπος όπως ο Γκόρκυ που να όρθώνεται πάνω και πέρα από τη Ρωσία κρατώντας μέσα στα μεγάλα χοντρά χέρια του το παρελθόν και το μέλλον, την μακρινά ιστορία των αιώνων και τις νεώτερες ελπίδες της ζωής. 'Εσυρε μαζί του στο βάδισμα της 'Ιστορίας ολόκληρο τον κόσμο της ρωσικής φιλολογίας, τον κόσμο και το λαό των αρχαίων τραγουδιών. Τον αγκάλιασε και τον ξεπέρασε. 'Ηταν ένας παράξενος κόσμος. Είχε μορφές τόσο εξαιρετικά ρομαντικές που λές κι' ο Γκόρκυ τις είχε

διαλέξει μόνο για τὸ περιεργό τους. Ἀγκάλιασε αὐτὸν τὸν κόσμο καὶ τὸν ξεπέρασε. Θὰ κάνουμε λάθος ἂν σταθοῦμε μόνο στὴ ρωσικὴ γραφικότητά του. Γιατί δὲ μᾶς τριγυρίζει κ' ἐμᾶς τώρα, ὅπως τότε καὶ τὸν Γκόρκυ, ἕνας κόσμος ἀπὸ ἐπιζητήσαντες, ἀπὸ συζητητές, ἀπὸ κραιμασμένους στὸ κενὸ κ' ἀνίδεους πὼς τὰ πόδια τους ἀπὸ καιρὸ ἄφισαν τὸ ἔδαφος τῆς πραγματικότητας; Ἐφυγα ὅμως ἀπὸ τὸ θέμα μου κ' ἐγὼ κάνω μιὰν ἐξομολόγησι.

Ὁ κόσμος μου τότε ὅταν πρωτογώρισα τὸν Γκόρκυ, ἦταν γιὰ πρώτη φορὰ σὲ μιὰ κατάσταση ροῆς: ἦταν ἕνας κόσμος προλήψεων, ἕνας κόσμος συννεφιασμένος, ἀνσπάραζε ἀνάμεσα στὸν φρενιχισμό καὶ στὴ φωνὴ τῆς ἀνθρωπιάς. Ἐγὼ εἶχα κ' ὅλας διαλέξει τὴ θέση μου, εἰμὼνα ὅμως ἀκόμα λεία τοῦ φόβου ποὺ γι' αὐτὸν ὁ φίλος μου Ζὰν Πολλὰν γράφει πὼς συγκραταίει τοὺς συγγραφεῖς τῆς γενιάς μου νὰ γράφουν μυθιστορήματα. Στὸ δικό μας φτιαχτὸ κλίμα τοῦ Παρισιοῦ, ποὺ εἶχαν ἀρχίσει κ' ὅλας νὰ μαγεύονται τὰ πρῶτα φασιστικὰ σχέδια, ἦταν τῆς μὸδας νὰ πιστεῖτον πὼς δὲ μπορούσε κανεὶς νὰ γράφει ἕνα μυθιστορημα χωρὶς νὰ πλαστοποιήσει τὸ ἀνθρώπινο πεπρωμένο του. Φοβόμαστε νὰ γράψουμε ὅπως φοβόνταν οἱ πρόγονοί μας πὼς θάπεφτε ὁ οὐρανὸς πάνω στὰ κεφάλια τους. Ἐδῶ δὲ γράφω τὴν ἱστορία τῆς κουταμάρας μας. Ἐκεῖνο ποὺ θέλω νὰ τονίσω εἶναι τὸ πόσο ἐπιρρεάστηκα ὄχι τόσο ἀπὸ τὰ μυθιστορήματα τοῦ Γκόρκυ ἀλλ' ἀπ' τὸ πὼς γράφθηκαν ἀπὸ ἕναν τέτοιον ἀνθρώπο, ἀπὸ μιὰ τέτοια δίχως ταῖρι μορφή, ἀπ' τὸν πατριάρχη αὐτὸν στὸ κατώφλι τοῦ νέου κόσμου: τὸν Γκόρκυ. Ἦταν αὐτὸς ποὺ νίκησε μέσα μου τοὺς δισταγμοὺς ποὺ ἔχουμε ὅλοι μας.

Τὸ 1934 στὸ «Συνέδριο τῶν σοβιετικῶν συγγραφέων» μού εἶχε κάνει ἐντύπωση ἡ προκατάληψη τοῦ Γκόρκυ ποὺ τὴ νόμιζε παράκαιρη, γιὰ τὴ ρωσικὴ μεσαιωνικὴ ποίηση, γιὰ τοὺς ἥρωες τῶν ἐπῶν, γιὰ τοὺς Μπαγκάτρη ποὺ μοιάζαν μὲ τοὺς ἱππότες τῆς «στρογγυλῆς τράπεζας». Εἶχε μιὰ αἰσθησι τοῦ ἐθνικοῦ στὴν ποίηση, εἶχε κληρονομήσει τὸν θησαυρὸ τῆς πείρας ἀπ' τὸ ἐθνικὸ παρελθόν, κ' αὐτὸ ἦταν τόσο ἀντίθετο μὲ τὴ λαθεμένη ἰδέα ποὺ ἐμεῖς εἶχαμε γιὰ τὸν σοβιετικὸ πνευματικὸ ἀνθρώπο. Ὁταν κάποιος ποιητῆς ἀνέβασε στὸ θέατρο μιὰ σάτιρα τῶν Μπαγκάτρη καὶ τοὺς παρουσίαζε ἀλλόκοτους καὶ κτηνώδεις φρευδάρες πολέμιστες, πρόγονους τῶν S. S. ἡ κριτικὴ τοῦ Γκόρκυ τὸ κατέβαρε ἀπ' τὴ σκηνὴ καὶ τὸ χαραχτήρισε τροσβλητικὸ γιὰ τὴ Ρωσία.

Τὸ βαλόνι ποὺ μᾶς ταξίδευε πάνω ἀπ' τὴ Βαλτικὴ κοδοῦνιζε ἀπ' τὰ τραγούδια τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ, ὅταν ὁ πιὸ ῥῶσος ἀπ' τοὺς συγγραφεῖς του θὰ βρισκόταν ἴσως στὴ στιγμή τῆς ἀγωνίας του. Θὰ τὸν βροῖκαμε ἀκόμα ζωντανό; Ὁ θάνατός του θ' ἄφηνε ἕνα μεγάλο κενό. Μιὰ μεγάλη κ' ἐπιβλητικὴ φωνὴ πέθαινε. Μιὰ φωνὴ ποὺ ὑψώθηκε καὶ ῥώτησε: **Μὲ ποιά μεριά ταχτήκατε, ἑσείς, ἀφέντες τῆς τέχνης;**

Ὁχι, δὲν τὸν βροῖκαμε ζωντανό. Φτάσαμε στὴν ἑπαιλί του ποὺ ἡ πολιτεία τοῦ εἶχε δώσει στὸ μεγάλο πάρκο, μιὰ ἀπὸ κείνες τὶς ζεστὲς καὶ συννεφιασμένες μέρες τοῦ Ἰουνίου. Δὲ μπήκαμε μέσα. Γύρω μας στὸν μεγάλο πράσινο κήπο περίμεναν κ' ἄλλα αὐτοκίνητα ὅπως καὶ τὸ δικό μας. Νέοι καὶ κορίτσια πέραναν ἐξὼ στὸν σκονισμένο δρόμο, τραγουδώντας, κάνοντας ὄνειρα, ἢ ἀστεία. Ἀπὸ μέσα ποὺ γινόταν τὸ χαροπλάμα τὰ νέα ἦταν ἀντιφατικά. Ἡ πόρτα ἀνοιξε καὶ βγήκε ὁ γιατρός.

Ὁ Γκόρκυ πέθανε, κ' ἕνας μεγάλος λυγμὸς ἀνέβηκε ἀπ' ὅλη τὴ χώρα. Τὸν εἶδα μετὰ σκεπασμένον μὲ λουλούδια, αὐτὸν τὸν ἀνθρώπο ποὺ πήρε μαζί του τόσα μυστικά, μυστικὰ ποὺ εἶναι δύσκολο νὰ τ' ἀνακαλύψεις, μυστικὰ ποὺ τὰ ἴχνη τους σβῆστηκαν πτωχὴ του. Τὸ μυστικὸ τῆς καλω-

σύνης, τὸ μυστικὸ τοῦ ἀνεξάντλητου ἐνδιαφέροντος γιὰ τὸ λαὸ, τὸ μυστικὸ τῆς ὑπομονῆς, τὸ μυστικὸ ν' ἀκούεις σὰν ἀπὸ μιὰ πηγὴ τὸ πολύτιμο μουρουόρισμα ἐνὸς πλήθους ἀπλῶν καρδιῶν. Στάθηκε πάντα του ἕνας ἀνθρώπος ποὺ μάθαινε ἀπ' τοὺς ἄλλους καὶ τοὺς ἀνταποδίνε αὐτὸ ποὺ μάθαινε.

Πέρασαν δέκα χρόνια. Εἴμαστε ἀκόμα κάτω ἀπ' τὸν ἥσιο του. Εἶναι ἀκόμα πανοθέ μας, ὕστερ' ἀπὸ δέκα χρόνια ἱστορίας, τῆς πιὸ τρομερῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου. Εἶναι ἡ σκιά μιᾶς ἀναπάντητης ἐρώτησης ποὺ κρέμεται πανοθέ μας—θάνατοι, μαρτύρια, ἀβάσταχτα βασανιστήρια, λυγμοί, ἐγκλήματα, ὅλα ποὺ μορεῖ νὰ σοφιστεῖ ἢ ἀπανθρωπιά· καὶ μιὰ ἀναπάντητη ἐρώτησι...

Μὲ ποιά μεριά ταχτήκατε, ἑσείς, ἀφέντες τῆς τέχνης, ὅταν καλωμεταχειρίζονται τὸ δολοφόνο κ' ὄχι τὸ θῦμα. Ὁταν σὲ ἠρωϊκά ἔθνη ποὺ μόλις κ' ἐπιζήσανε ἀπ' τὸν ἐξολοθρευτὸ οἱ ψεύτικοι σύμμαχοί τους συμπεριφέρονται ὅπως στοὺς ἐχθρούς. Ὁταν αὐτοὶ ποὺ τὸ ραδιόφωνο τοὺς ἔλεγε χεῖς τόσα καλιστάλαχτα λόγια βλέπον σήμερα τὸν ἐχθρὸ μὲ τὴν νέα στολὴ νὰ χτυπάει τοὺς πτωχοὺς, νὰ χτυπάει ὄσους δὲν πούλησαν τὴν ψυχὴ τους, ὄσους πίστεψαν, ὄσους παρακάλεσαν γι' αὐτόν... Μὲ ποιά μεριά ταχτήκατε, ἀφέντες τῆς τέχνης, καὶ δὲν ἀκούγεστε μέσα στὴν ὄχλαγωγία τῆς νίκης;

...Εἶδατε πὼς οἱ μέθοδές μας τοῦ φόνου, τῆς ἐξόντωσης, τοῦ κατακλισμοῦ, ἐφτασαν στὸ μέγεθος τῶν φυσικῶν καταστροφῶν. Ξέφυγαν ἀπὸ τὰ χέρια μας, ξεπέρασαν τὴ φαντασία μας. Ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἦταν τόσο κοντὰ μας ὁ κίνδυνος τῆς καταστροφῆς ὅλων αὐτῶν ποὺ κάνουν τὴ ζωὴ ἀξία νὰ τὴ ζεῖ κανεὶς, ὁ κίνδυνος νὰ στραβωθοῦμε, νὰ στερηθοῦμε τὴν ἀναπνοὴ μας καὶ τὴν ἀγάπη. Δὲν πέρασε καὶ τόσος καιρὸς ἀπὸ τότε ποὺ κινδυνώπατε, γιὰ νὰ τὸ ξεχάσατε κίολας. Εἶσατε ἀκόμα γλωμοὶ ἀπ' τὴν κόλαση ποὺ ζήσατε. Δὲν ὑπάρχει καιρὸς γιὰ χάσιμο. Δὲ χρειάζονται ὑπολοισμοί. Δὲν ὑπάρχει ζυγαριὰ ποὺ νὰ ἰσορροπήσει ἀνάμεσα στὸ ὄλο καὶ στὸ τίποτα. Δὲ μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ κενό. Μὲ ποιά μεριά ταχτήκατε; Ὁταν ἐκεῖνος σὰς τὸ ρώτησε, ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς ποὺ πέθανε πρὶν ἑσείν ν' ἀπαντήσετε, μπορούσε κ' ἐβλεπε τὸ τί ἔρχονταν. Ἦταν ἀνάμεσα σ' ἕνα λαὸ ποὺ θὰ ὑπόφευγε ὅσα ποτὲ δὲν ὑπόφευγε κανένας λαός. Ἦταν ἀνάμεσα σ' ἕνα πλήθος δεκαεφτά εκατομμυρίων ἀνθρώπων σηματοδεδειμένων ἀπὸ τὸ θάνατο. Καὶ τότε σὰς ρώτησε μὲ ποιά μεριά ταχτήκατε. Τριγυρισμένος ἀπ' τὴ μεγάλη βιομηχανία τῆς εἰρήνης, ἀπὸ τὶς γιομάτες σιτάρια Οὐκρανικῆς πεδιάδας, ἀπὸ τὰ ὑδροηλεκτρικὰ ἔργα, ἀπὸ τὰ χτυπῆρια ποὺ μιλοῦσαν τὴ φλογερὴ γλώσσα τοῦ μέλλοντος, τριγυρισμένος ἀπὸ ὄνειρα ποὺ βγαίνουν ἀληθινὰ, καὶ σὲ ποιά τιμὴ! Τριγυρισμένος ἀπὸ τὸ τεράστιο κ' εἰρηνικὸ ὄνειρο-πόλημα ἐνὸς λαοῦ ποὺ τὸ μεγαλεῖο του δονοῦσε τὴν ἀγλή, ἤξερε τί ἔρχόνταν κ' ὕψωσε τὴ μεγάλη, πιερὴ κραυγὴ του: **Μὲ ποιά μεριά ταχτήκατε;**

Εἶμαι Γάλλος. Μιλᾶω ἀπὸ ἕνα μικρὸ ἀκρωτήριο τῆς Εὐρώπης ποὺ εἶναι μεγάλῳ ἀπ' τὸ θάρος τῶν ἀνθρώπων του κ' ἀπ' τὴ σκληρὴ δουλειά τους. Εἶμαι Γάλλος, καὶ γι' αὐτὸ ἔχω καθῆκον πρὸς τὴν εἰρήνη ποὺ ἀρχισε στὸ Παρίσι. Ἀπὸ τὴ δραματικὴ αὐτὴ θέση φωνάζω σὲ σὰς ὅ,τι ὁ νεκρὸς ἐκεῖνος ἀνάμεσα στὰ δεκαεφτά εκατομμύρια τῶν νεκρῶν του δὲ μπορεῖ νὰ νὰ φωνάζει: «Τώρα, τώρα εἶναι ἡ στιγμή νὰ δηλώσετε τὴ θέση σας, ἀφέντες τῆς τέχνης, γιὰ νὰ εἰρηνεύσουμε, ν' ἀναγκάσουμε τὸν κόσμο νὰ εἰρηνεύει, ἀφέντες τῆς τέχνης, νὰ βιάσετε τὸν ἀνθρώπο νὰ εἰρηνεύει, σήμερα κ' ὄχι αὔριο. Ὁχι αὔριο! Ἐμπρός πέστε μας: Μὲ ποιά μεριά ταχτήκατε;»

Μετάφραση Ν. Π.

Ἡ Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάστασις γέννησε τὸ σοβιετικὸ σοσιαλιστικὸ κράτος, δηλαδὴ ἕνα κράτος νέου τύπου, ἀγνωστον ὥσποτε στὴν ἱστορία, μιὰ ἀνώτερη μορφὴ δημοκρατίας ἕνα ὅλο στὰ χέρια τοῦ λαοῦ γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσι τῶν ἐργαζομένων ἀπὸ τὴν καταπίεσι, τὴν ἐκμετάλλωσι τὴν ἀπαθλίωσι, τὴν πνευματικὴν ἐκμηδένωσι ἕνα μέσο γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν σὲ μέγιστο βαθμὸ τῆς ἀποδοτικότητος τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Ἐνα μέσο γιὰ τὴν δημιουργίαν καὶ ἀνθισιν πραγματικῆς ἐνώσεως, φιλίας καὶ ἰσοτιμίας ἀνάμεσα στοὺς πολυάριθμους ἀνόμιους λαοὺς τῶν ἐθνῶν τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως.

Τὸ σοβιετικὸ καθεστῶς ποὺ στηρίζεται σὲ λαϊκὰς μάζες ἔδειξε ὄχι μόνον μιὰ τεράστια ἀντοχὴ σ' ἐσωτερικὰ κ' ἐξωτερικὰ περιπέτειες, ἀλλὰ πρὶν ἀπ' ὅλα πολλὰ μεγάλα ὀργανωτικὰ ἱκανότητα γιὰ τὴν ἀνοικοδόμησι τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Τὸ καθεστῶς ἀφοῦ ἐξαφάνισε τὴν ἐκμετάλλωσι, δημιούργησε τὴν σοσιαλιστικὴν σχεδιασμένην οἰκονομίαν. Μὲ τὸ σοσιαλιστικὸ πλάνο, καθόρισε, γιὰ μιὰ πολὺχρονη περίοδο τὶς γενικὰς γραμμὰς τῆς ἔθνικοοικονομικῆς καὶ ἐκπολιτιστικῆς κρατικῆς προσπάθειας. Χάρη σ' αὐτὸ ἡ σοβιετικὴ κρατικὴ ἔκδοσις ἐπέδρασε καὶ καθοδήγησε τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν τῆς χώρας στὴν ὀδὸν τῆς καὶ συμφύρου μὲ τὶς σοσιαλιστικὰς ἐπιδιώξεις.

Ἡ σοσιαλιστικὴ ὀργάνωσις πέτυχε τὴ μεγαλύτερη ἀπόδοσι καὶ τίς χαμηλότερες τιμὰς, γιὰτὶ συγκέντρωσε τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς σ' ἐπιχειρήσεις τεράστιες-βιομηχανικὰς, γεωργικὰς, ἐμπορικὰς, μεταφορῶν-συνδεδεμένους στενά μεταξὺ τους καὶ ἐξοπλισμένους μὲ τὰ τελεειότερα μέσα τῆς τέχνης. Μέσα σὲ τὴν προσπάθειαν αὐτῆς ἡ τεχνικὴ ἐπιστήμη πήρε ἐξαιρετικὴν σημασίαν καὶ εἶχε μεγάλας προσόδους χάρις στὰ προβλήματα ποὺ ὄφειλε κάθε τόσο νὰ λύσει.

Ἡ καταπληκτικὴ νίκη τῶν τριῶν πεντάχρονων μετάρησε τὴν πὸν καθυστερημένην χώραν σὲ μιὰ ἰσχυρὰ χώρα τοῦ ἀναπτυσσομένου σοσιαλισμοῦ. Ἀπὸ ἀγροτικὴν χώραν τὴν μετάρησε σὲ τεράστια βιομηχανικὴν χώραν. Ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ τὸ 1937, δηλ. στὸ τέλος τοῦ δευτέρου πεντάχρονον ἦταν ποσοτικὰ ἡ πρώτη στὴν Εὐρώπην καὶ δευτέρα στὸν κόσμον. Τὸ τρίτον πεντάχρονον ἂν δὲν τὸ σταματοῦσε ὁ πόλεμος, θὰ εἶχε ὡς ἀναμφισβήτητον ἀποτέλεσμα νὰ τοποθετησῆ τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωσις ποὺ κατέχει ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ παγκόσμιου πλοῦτου σὲ πρῶτες ἴλας-στὴν πρώτην θέσιν τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν ὅλου τοῦ κόσμου. Ἡ χώρα τῆς μικρῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας ἔγινε ἡ χώρα τῆς μεγαλύτερης στὸν κόσμον ἀγροτικῆς παραγωγῆς.

Ἡ ἀνοδος τῆς σοσιαλιστικῆς ἀνοικοδόμησις ἀκολούθησε ἕνα ταχύτατον ρυθμὸν. Ἐκατομμύρια ἐργάτες χρησιμοποιήθηκαν γιὰ τὴν καθοδήγησι τοῦ Κράτους, ἡ ἀνεργία ἐξελίφθηκε, δημιουργήθηκε μιὰ σταθερὴ ἐμπιστοσύνη γιὰ τὴν ἐπαύριο, ἡ εἰρημία τῶν ἐργαζομένων στὴν πόλιν καὶ στὸ χωριὸ αἶψαν σταθερά. Ἡ γυναικία ἀπόκτησις ἰδιαίτερη σημασίαν, πήρε ἴσα δικαιώματα μὲ τὸν ἄνδρα σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἔγινε ἀντικείμενον μεγάλων φροντίδων, ἐκπολιτίστηκε καὶ ἀπέτελεσε πολῦτιμον στοιχείον γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σοσιαλισμοῦ. Μπήκε στὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν, στὸ ἔργο-

στάσιον, στὴ διοίκησι, στὴν πολιτικὴν, στὸ στρατὸν καὶ στὴν ἀεροπορίαν καὶ ἔδωκε θανάσιμα δείγματα κατανόησι τῶν μεγάλων προβλημάτων, δεξιότητι καὶ θάρρους.

Τὸ σοβιετικὸ καθεστῶς χάρις τῇ συνθέσει τοῦ γέννησε χιλιάδες ὀργανωτικὰς ἰδιοφυΐας, ἄνδρες καὶ γυναῖκες βγαλμένες ἀπὸ τὰ ἐργατικὰ στρώματα τοῦ λαοῦ. Οἱ ἐργάτες αὐτοὶ ἔγιναν ὀργανωτὲς καὶ καθοδηγητὲς σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς κρατικῆς δραστηριότητος. Οἱ ἐργάτες αὐτοὶ ἔγιναν μηχανικοὶ, διευθυντὲς βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων, στρατηλάτες καὶ δημιουργοὶ τοῦ θρυλικοῦ Κόκκινου Στρατοῦ, γιατροὶ, νομικοὶ, ἠθοποιοὶ, συγγραφεῖς, ζωγράφοι καὶ λογιῆς καλλιτέχνες. Αὐτὴ τὴν ἀπειρίαν τῶν ἐξαιρετικῶν στελεχῶν, τῶν δημιουργικῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἡρώων, μόνον ἡ δημοκρατία νέου τύπου μπορούσε σὲ τῆς κρίσιμες στιγμὰς νὰ ἐπιστρατεύσει σὲ τέτοιον καθολικὸν βαθμὸν τὶς τεράστιες ἐφεδρεῖες τῆς καὶ μὲ τὴν ἠρωϊκὴν ἐργασίαν τοῦ λαοῦ νὰ ἐξασφαλίσει τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ πολέμου.

Ἡ ἀσκηση τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης ἔπαυσαν ν' ἀποτελοῦν στὴν Σοβιετικὴ Ἐνωσις κοινωνικὰ προνόμια καὶ ἔγιναν κοινωνικὰ λειτουργήματα μὲ σκοπὸν τὴν ἐξυτηριώσιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ λαοῦ. Οἱ παλμοὶ τῆς λαϊκῆς θέλησις γιὰ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς σοσιαλιστικῆς ἀνοικοδόμησις ἐβγαλάν ἀπὸ τὶς λαϊκὰς μάζας τὰ στελέχη ἐκεῖνα, ποὺ ἦσαν ἱκανὰ νὰ κατανόησουν τὰ προβλήματα αὐτὰ, νὰ τὰ λύσουν, νὰ σταθοῦν πρωτοπόρα στὴν συμπετοχὴ ὅλου τοῦ λαοῦ γιὰ τὴν ἐπιβίωσιν τῶν ὀρθῶν λύσεων.

Στὴ χώρα ποὺ πρὶν ἀπὸ 20 χρόνια ἐπικρατοῦσε σὲ καταπληκτικὸν βαθμὸν ὁ ἀναρχοβητισμός, ἡ παιδεία ἀπλόωθηκε σ' ἀλόκληρον τὸ λαὸν, ἔφερε σ' ἐπαφὴ μὲ τὸν πολιτικὸν τὸν τελευταῖον χωριάτοποῦλον, δημιουργήσε ἀπ' ὅλα τὰ λαϊκὰ στρώματα στελέχη μὲ πνευματικὴν αὐτενέργειαν. Τὰ προϊόντα τοῦ πνεύματος οἱ ἐπιστημονικὰς ἀνακαλύψεις, τὰ ἔργα τέχνης, ῥίψαν σταθερὰ ἐπὶ τὴν λαϊκὴν μάζαν, ὅπου βροῖκαν πολῦτιμους δέκτες.

Ὁ σοσιαλισμὸς ἐξασφάλισε στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωσις ἀστείρευτην πηγὴν δημιουργίας στελεχῶν σ' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητος σὲ ἀντίθεση μὲ τὶς παλιὰς δημοκρατίας ποὺ θέτουν τοσοῦτος περιορισμοὺς στὴν ἀνάδειξιν δημιουργικῶν ἀνθρώπων. Τὸ σοβιετικὸ καθεστῶς ὄχι μόνον δὲν ἐπίνιξε τὴν ἀτομικὴν πρωτοβουλίαν, ὅπως ὑποστηρίζουν οἱ ἐχθροὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ, παρὰ ἀντίθετα δημιούργησε τὴν πιὸ εὐνοικῆς συνθήκας γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς. Μὲ τὴν δημιουργίαν μιᾶς ἀληθινῆς δημοκρατικῆς παιδείας, μὲ τὸ ἀνέβασμα τῶν λαϊκῶν μαζῶν καὶ μὲ τὴν ὑπεύθυνη χορήγησιν τῶν μέσων

Σοβιετικὴ χειροτεχνία.

γιὰ τὴν ἀτομικὴν διαμόρφωσι τῶν παιδιῶν ὅλου τοῦ λαοῦ, τὸ σοβιετικὸ καθεστῶς ὄχι μόνον προκάλεσε, ἀλλὰ καὶ διευκόλυσε σὲ κάθε περίπτωσι τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίης. Ἐτίμησε ὅσον κανένα ἄλλο καθεστῶς τὴν προσωπικότητα καὶ ἐξασφάλισε τὴν πιὸ ἀνεμπόδιστην εὐεργετικὴν τῆς δράσιν γιὰ τὸ καλὸ τῆς ὀλότητος. Τὴν ἔκανε ὅμως ἀνίκητη νὰ βλάψει, νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἀτομικὰ συμφέροντα, νὰ προκαλέσῃ πάλιν τὴν ἐκμετάλλωσι τῶν πολλῶν ἀπὸ τοὺς λίγους, ν' ἀντιταχθῇ στὴν παιδαγωγικὴν συνεργασίαν ὅλου τοῦ λαοῦ, ν' ἀποτελέσῃ ἐμπόδιον γιὰ τὴν κατάνοσιν καὶ ἐφαρμογὴν τῆς σχεδιασμένης ἀνοικοδόμησις. Τὸ σοσιαλιστικὸν κράτος παρέμεινε ὁ ρυθμιστὴς ἀλλὰ καὶ ὁ γεννήτορας τῆς πολὺμορφης ἀνθρώπινης δραστηριότητος.

Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἐντονα χαρακτηριστικὰ τῆς δημοκρατίας νέου τύπου. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς ἀπελευθέρωσις τῆς μάζης ἀπὸ τὴν καταπίεσι τῆς ἀδικτικῆς τῆσις καὶ τοῦ ἀστικού κρατικοῦ μηχανισμοῦ καὶ τῆς δυνατοτήτος τῆς μάζης νὰ ὀργανώσῃται πραγματικὰ ελεύθερα, δηλαδὴ ὅπως γράφει ὁ Δένιν-τῆς δυνατοτήτης «ν' ἀναπτύξῃ γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορίαν ὅλη τὴν πρωτοβουλίαν καὶ ὅλη τὴν ἐνεργειαν τῶν δεκάδων ἐκατομμυρίων ἀνθρώπων ποὺ πρὶν καταπίεζε ὁ καπιταλισμός».

Ἡ δύναμις, ἡ δημιουργικότητις, ἡ ἀφοσίωσις ἢ ἀμίλλα τῶν λαϊκῶν μαζῶν στὸ ἔργον τῆς σοσιαλιστικῆς ἀνοικοδόμησις ἀπέτελετο γιὰ τὴν ἀνώτερη μορφὴν πατριωτισμοῦ καὶ τὴν καλύτερη ἐπιβεβαίωσιν ζωογόνου συνθέσεως τοῦ σοβιετικοῦ καθεστώτος.

Οἱ δυνάμεις καὶ οἱ ἀρετῆς τῶν λαϊκῶν μαζῶν ἔδειξαν ὅλη τὴ σημασίαν τους στὴν τελευταία μεγάλῳ πολεμικὴ δοκιμασίαν. Ἡ ἐπίδειξις τῆς λαϊκῆς πρωτοβουλίης ἐκδηλώθηκε μεγαλειώδως, ἡ καθοδήγησις τοῦ λαοῦ μεγαλόδοξα σ' ὅλη τὴν περίοδο τοῦ πολέμου. Ἡ σοσιαλιστικὴ παραγωγὴ γέννησε γιὰ πρώτη φορὰ ἕνα καινούργιον εἶδος ἠρωτισμοῦ τὸν ἠρωτισμὸν τῆς ἐργασίας. Ἡ ἱστορία τῶν εἰκοσιεννέα ἐτῶν τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως εἶναι γεμάτη ἀπὸ ὄνόματα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἠρώων τῆς δουλειᾶς, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν στρατιὰν τοῦ σταχανοβικοῦ κινήματος.

Χάρη στὸν ἠρωϊκὸν αὐτὸν ὀλον τῶν λαϊκῶν μαζῶν ὁ ρυθμὸς τῆς ἐκβιομηχανίσις τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως ξεπέρασε κάθε γνωστὸν ρυθμὸν ἐκβιομηχανίσις ἄλλης χώρας. Χάρη στὸν ἠρωϊσμὸν αὐτὸν ἐπιταχύνθηκε γενικὰ ἡ κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐξέλιξις σὲ σημείο, ὅπως νὰ ἐξασφαλιστῇ ἡ οἰκονομικὴ νίκη τοῦ Σοβιετικοῦ Λαοῦ πάνω στὴν Γερμανίαν, γεγονός ποὺ ἀπέτελεσε ἕνα κύριον συστατικὸν γιὰ τὴν στρατιωτικὴν νίκη τοῦ Κόκκινου Στρατοῦ στὸν τελευταῖον πόλεμον. Μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῇ κανεὶς, ὅτι ἡ νίκη αὐτὴ δὲν ὑπῆρχε μόνον ἀποτέλεσμα ἐπιτελικῆς τακτικῆς, στρατιωτικῶν καταρθωμάτων καὶ ἠρωισμῶν στὰ πεδία τῆς μάχης, ἀλλ' ὄχι ὀλιγώτερον καταρθωμάτων καὶ ἠρωισμῶν στὰ μετόπισθεν, στὸν τομεῖ τῆς ἐργασίας, ποὺ ἔγιναν στὰ ἐπιστημονικὰ ἐργαστήρια, στοὺς ἀγρούς, στὰ ἐργοστάσια καὶ στὰ κέντρα τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς. Ἡ ἱστορία τοῦ τελευταίου πολέμου πρόπει δὶπλά στὰ ὄνόματα ἐκείνων ποὺ ἔδρασαν ἠρωϊκὰ στὰ πεδία τῶν μαζῶν ν' ἀναφέρει καὶ τοὺς ἥρωες τῆς ἐργασίας.

Δημοσιεύουμε ένα κεφάλαιο απ' το βιβλίο του καθηγητή και πρώην διπλωμάτη κ. Χρ. Εύελπιδου «Η μυθιστορηματική λογοτεχνία», που θα κυκλοφορήσει τον ερχόμενο μήνα. Στο βιβλίο αυτό ο συγγραφέας αναλύει τους λόγους που προσέλκυσε την εμφάνιση και την εξέλιξη του μυθιστορηματος, από την αρχαία Ελλάδα μέχρι τον παρόντα χρόνο. Η μελέτη αυτή είναι αποτέλεσμα της κοινωπολογίας και της αισθητικής του είδους αυτού του λόγου που κυριαρχεί σήμερα στη λογοτεχνία όλων των εθνών).

Αυτό που λέμε νόμο στην ψυχολογία και στην κοινωπολογία είναι η άφραση της έκφρασης ενός πνεύματος, ψυχολογικού ή κοινωπολογικού. Μα δεν είναι πως το μυθιστορημα είναι ένα φανταστικό πείραμα πάνω σε ανθρώπους; Κι' ο μυθιστοριογράφος, χωρίς να το θέλει, καταναλώνει ένα συμπέρασμα, είτε το γράφει καθαρά, όπως ο Μπουρζέ ή ο Τολστόϊν είτε το υποβλάθει, όπως ο Μπλάζακ ή ο Γκαλουάρου. Είναι λοιπόν ένας ηθικολόγος, με τη φρασεολογία του, που βάζει στη ζωή της ορθότητας.

Για να έχει επίδραση ένα μυθιστορημα επάνω στην κοινωνία δεν πρέπει αναγκαστικά να είναι κοινωπολογικό. 'Ο Γκοίτε κι' ο Σατωμπεριαν, που έπησαν δυο λόγους στην εποχή τους, εκφράζον στα μυθιστορηματά τους τις προσωπικές τους σχέσεις με την κοινωνία, χωρίς καν να ενδιέφερονται την καταλάνου. 'Ο Προύστ μάς περιγράφει ένα κομμάτι απ' το κοινωνικό περιβάλλον, ορισμένα άτομα, χωρίς δουλειά, χωρίς κοινωνική δράση και που τα συνδέει το πάθος του ονειρισμού. 'Εχει μάλιστα τη γνώμη πως ο συγγραφέας δεν πρέπει να βγαίνει απ' το φιλιτιόσιο πύργο του, κι' ότι τα κοινωνικά, φηγεσευτικά, ηθικά και πολιτικά ζητήματα δεν έχουν θέση στο έργο του. Το κανόνι βροντούνει στο Παρίσι κι' αυτός αρρωστος, μοναχός, κλεισμένος στην κάμαρα του, αντιστοιχεί τις θυμαίνες κι' ασημαντες ιστορίες της 'Αλμπέρτινας, της Κυρίας Βερνυντέν και του βασιλιά του Σαρλούς, ξαναδίνοντας έτσι τη ζωή του και πασχίζοντας να βρει την ενότητα του καιρού μέσα στο χάος των παραστάσεων του. Κι' όμως στους μυθιστοριογράφους χρωστούμε προπάντων το ζήτημα της κοινωνικής συμπαθείας. Αυτοί έβριλαν συγκεριμένα μέρη στα μάτια του κόσμου και προ πάντων των αστών της βαρύτερης αιτίας της κοινωνικής ανησχίας και τον συνήθισαν να ενδιαφέρεται γι' αυτή.

Παραδείγμα ο Ντίκενς. Στα μυθιστορηματά του ζητά πάντα έναν ηθικό σκοπό, θέλει ν' αποδείξει κάτι, προσπαθεί να χτυπήσει κάποιο ελλείτωμα. Στο Ντόμπεϊ και Γκός την περιπέτεια, στο Μαρίαν Τζάξγουϊλ την υποκαιρία, στη Μικρή Ντόροϊ την γονιουσία. Νόμιζε πως είχε άποστολή να διορθώσει την κοινωνία. Γι' αυτό κι' ο Καζαμίαν γράφει: 'Ο Ντίκενς έχει τη θέση του άνανμο σε τις αιτίες ηθικής τάσης που γλύτωνα την 'Αγγλία από μιάν επανάσταση. Τα βιβλία του προκάλυψαν μέτρα για τα φτωχά παιδιά, για τις φυλακές, για τα σχολειά, για τη διοίκηση.

Αντίθετα μπορούμε να πούμε πως ο μυθιστορηματικός επιφυλλίδας των Φ. Φουγιέ και Ε. Σύ, σοσιαλιστών που χτύπησαν τις καταχρήσεις της έξουσίας, του κλήρου και της πλουτοκρατίας, προσημοσαν την επανάσταση του 1818 περισσότερο από τα πολιτικά άρθρα των έφημεριδων. Στην 'Ιταλία τα μυθιστορηματα του Μαντσόνι κληρόννησαν αποτελεσματικά την κοινή γνώμη για την ένωση των Ιταλικών κρατών. Στην 'Αμερική 'Η κ α λ υ

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΟΣ

ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΧΡ. - ΕΥ Ε Λ Π Ι Δ Η

βα το σ Μ π έ ρ μ π α Τ ό μ τής Χ. Μπήστερ Τζόνυ κι' η Ρ α μ ό ν α της 'Ελκεν Τζάκσον συνηγόρησαν για να καλύτερέσουν τη θέση των μαύρων και των ερυθροδερμων πολλών περισσότερα από τους έπιστομους κανονισμούς και τα κηρύγματα των παστέρων. Και τέλος στην 'Ολανδία η κριτική που έκανε στα μυθιστορηματά του ο Μουλιταούλι πήγωσε στη διοίκηση της 'Ινδονησίας ήταν άφορη για την αναμόρφωση της. 'Ακόμα και το πιο άπλοκο μιντιστο μπορεί να έχει αντίκτυπο στην κοινωνία. 'Ετσι π.χ. το βιβλίο του Προβ Μ α ν ό ν Λ ε σ κ ό δε θέλει ν' αποδείξει τίποτε. Είναι ένα παράδειγμα μέσα σε τόσα άλλα, του μοιραίου των παθών και μάλιστα χωρίς καμιά ψυχολογική ανάλυση. Μα ο αναγνώστης αισθάνεται μεγάλη συμπάθεια για τον ήρωα κι' αγχίζει να σκέπτεται πάνω στα δικαιώματα της κοινωνίας που τον σπρώχνει στην άπελπια. Την πατρική έξουσία, τα μονατηρία που ήταν φυλακές, τις σφαγιασμένες βασιλικές διαταγές που άφροδου την ιδιωτική ζωή, το σκληρό τρόπο που η δικαιοσύνη σάφει την υπόληψη των οικογενειών. 'Ηταν η πρώτη φορά που παρουσιάζονταν σ' ένα μυθιστορημα η άγάπη καθάρια, αποκλειστική κ' επαναστατική.

'Ο Έρμενυγκ παρατηρεί πως η μεγάλη ρωσική λογοτεχνία είχε για κύριους ήρωες τηολόγους, ήλιθίους, σκεπτικιστές, θεολόγους, όνειροπόλους, ανθρώπους δηλαδή έξω από τη ζωή. Πριν από την 'Επανάσταση ο Ρώσος συγγραφέας ήταν ένας αιρετικός που περιφρονούσε την κοινωνία. Αντίθετα, ο σοβιετικός συγγραφέας την άγαπά και καταγιάνει να βρει τη νέα τακτική που χρειάζεται να της εκφράσει. 'Ομως ο πολλοί Ρώσοι μυθιστοριογράφοι ήταν προπάντων επαναστάτες, αυτοί που έτοιμασαν την επανάσταση [του 17. Και δεν έχει άδικο ο Μερεζίνφσκι γράφοντας πως ο Ντστογιέφσκου με όλη του τη Χριστιανιστήν, ήταν ο προφήτης της 'Επανάστασης, χάρη στις ιδέες που άναπτύσσει προπάντων στους Δαιμονιμένους και στους 'Αδελφούς Καρμαζώφ.

Για τους πρακτικούς και λογικούς 'Αγγλους και Γάλλους οι τέσσερις Καρμαζώφ είναι τέσσερις διαφορετικοί τρελλοί. Κι' όλος ο τραγικός κόσμος του Ντστογιέφσκου είναι τρελλοκομείο, όπως το χαρακτηρίζει ο ντε Βογκρέ. Δεν πρέπει όμως να εφαρμόσουμε στους ανθρώπους αυτούς το τυπικό κριτήριο της λογικής. Θά τους νοιώσουμε μονάχα με τη βοήθεια του αισθηματος. Τότε θα καταλάβουμε πως οι ήρωες του Ντστογιέφσκου είναι οι έργατες ενός καινούριου κόσμου. Και τα μυθιστορηματά του είναι ο μύθος της καινούριας ανθρωπότητας που βγαίνει απ' τον ανθρώπινο πόνο.

Ειδικότερα, το μυθιστορημα όπληξε συχνά ένα είδος διδασκτικού, ακόμα απ' το μεσαίωνα, προσορισμένο βέβαια να μορφώσει την ανώτερη τάξη της κοινωνίας, δίδοντας με παραδείγματα τους κανόνες της έρωτικής συμπεριφοράς (Regulae honesti amandi). Και προπάντων στους άγγλοσαξωνικούς λαούς, όπου έκδηλώνεται όχι με ρητορισμούς μα συμφωνά με την παλιά συνταγή του Χέρμπερτ Σπένσερ : «να δείξει τους άνωτερους τύπους της κοινωνίας που σχηματίζεται». Γι' αυτό ειλαν πως η βίβλος και το ρομάντο είναι τα

συνθησιμένα όπλα του άγγλισμού (1). Πραγματικά οι ήρωες των άγγλοσαξωνικών ρομάντων είναι συνήθως, ως τα τέλη της Βικτωριανής εποχής, υπόδειγματα ήθικης κ' ενεργητικότητας. Κ' η επίδρασή τους όπληξε μεγάλα επάνω στη διαμόρφωση των 'Αγγλων και των άγγλόφωνων λαών. Γιατί δεν πρέπει να ξεχούμε πως τα 2/3 των λογοτεχνικών έργων που τυπώνονται στην 'Αγγλία είναι μυθιστορηματα (2).

Αυτό το μυθιστορημα του «καλού κόσμου» κυριαρχούσε πολύ καιρού και στους ακαδημαϊκούς κύκλους της Γαλλίας, προπάντων με τον Σαντώ και τον 'Ο. Φουγιέ. Οι μυθιστοριογράφοι αυτής της κατηγορίας ζητούν μόνο το «καθώς πρέπει» περιβάλλον για τους ήρωές τους, και άπλοια κοινότητα συμβατική στην όμηλία τους. Μα ενδιαφέρονται άκόμα για τα ηθικά και τα κοινωνικά ζητήματα και προσπαθούν να μπλίσουν στις καρδιές δυο και στο πνεύμα. Θέλουν να γίνουν οι «διευθυντές των συνειδήσεων» προ πάντων των γυναικών, όπως άπαιτεί κ' η καθολική εκκλησία, που τους επιρεάζει. Μα στην εποχή μας δε ζητούμε τόσο να διορθώσουμε το άτομο όσο την κοινωνία. Γι' αυτό, αντίθετα με τους παραπάνω, οι σύγχρονοι μυθιστοριογράφοι θέλουν ν' απαλλάξουν με τα μυθιστορηματά τους την κοινωνία από την παράδοση και την πρόληψη. Κι' όλοι σχεδόν, λίγο ή πολύ, μα προπάντων οι Ζιντ, Λόρενς και Χέμινγκγουαι κηρύττουν τον πόλεμο στα «ταμπού».

Διδασκτικό είναι ακόμα τα «βασιλικά ρομάντα», που περιγράφουν την έξωτερική ζωή και δράση κάποιου ιδανικού ήρωα, όπως Οίπεριπέτερες του Τηλέμαχου του Φανελόν, 'Ο Φάβιος και Κάτων του 'Αλβέρτου φόν Χάλερ. Το άρχιμο μοντέλο τους είναι η Κόρσικ Παιδεία του Σενωφόντα, που χαρακτηρίζεται συνήθως βιογραφικό ρομάντο. 'Ομως τα πρόσφατά του παρουσιάζουν περισσότερα άφηρημένες ιδέες παρά χαρακτηριστικά. Είναι όδοιστικά προτειρήματα κ' ελαττώματα προσωποποιημένα, έτσι που ο αναγνώστης να βγάλει ηθικά συμπεράσματα.

Μα κι' δυο μυθιστορηματα δεν είναι στενά διδασκτικά μάς μαθαίνουν συνήθως κάτι, μερικά μάλιστα και πολλά. Πόσοι χρωστούν στον Ουόλτερ Σκότη τις γνώσεις τους πάνω στις διάφορες κρίσιμες στιγμές της άγγλικής ιστορίας, πάνω στις Σταυροφορίες και τους πολέμους των εγγονών, πάνω στους θρύλους του Μεσαίωνα; Πόσοι δεν έμαθαν τα κύρια επεισόδια της 'Αμερικανικής επανάστασης διαβάζοντας τα μυθιστορηματα του Φίνιμορ Κοϋπερ ή την ιστορία της Γαλλίας στις σελίδες των ρομάντων του 'Αλ. Λουμά; 'Η πως μπορούσε να γνωρίσουμε λεπτομερέστερα την πραγματική ιστορία του πολέμου των Βορείων

έναντιόν των Νοτίων Πολιτειών της 'Αμερικής παρά διαβάζοντας το μυθιστορημα της Μίσελ 'Οσα σε έρνεϊ ο άνεμος. 'Ο 'Αλαίν παραρατηρεί μάλιστα πως η ιστορία με την άφηρημένη της χαρακτηρισία, άναγεί όλα τα ζητήματα σ' έξωτερικές αιτίες και γι' αυτό, το μοιραίο επικρατεί σ' αυτή. 'Ενώ το μυθιστορημα έξετάζει τους έσωτερικούς λόγους των πράξεων και το αίσθημα που επικρατεί σ' αυτό είναι η θεληματική ζωή. Νά γιατί είναι όδοιστικά πιο διδασκτικά από την ιστορία που βασίζεται μόνο σε όρισμένα γεγονότα και σε όποτες συχνά μισησφιές.

Εκτός όμως από τα ιστορικά, κι' άλλα μυθιστορηματα είναι φορείς γνώσεων. 'Εσο το βιβλίο της Πέρλ Μπάκ 'Η Κι ν ε ζ ι κ η Γ η, μάς δίνει μια ξεκιόθηρη όδεια για τη ζωή στην Κίνα. Και το έργο του Λ. Μαρρόφιλντ Οί β ρ ο χ ε ς ε ρ ο υ ν τ α ι μάς κάνει να γνωρίσουμε τις διάφορες πλευρές του 'Ινδικού ζήτηματος. Τέλος τα ψυχολογικά μυθιστορηματα μάς μαθαίνουν έφηρμοσιμένη ψυχολογία. Και γι' αυτό ο Νίτσε λέει πως η ανακαλύψη των Ντστογιέφσκου ήταν γι' αυτόν το σημαντική κι' από τη γνώση του Σταντάλ, αφού ήταν ο μόνος που το έμαθε κάτι από ψυχολογία.

Το μυθιστορημα διδάσκει λοιπόν διασκεδάζοντας και μορφοποιεί να ποίμε πως δεν ύπάσχει μυθιστορημα που να είναι μια άπλη διασκεδασή.

Πολύ καλύτερα νοιώθει την άποστολή του μυθιστοριογράφου ο Ζολά, χωρίς να μάς παρουσιάζει συμβατικούς τύπους μα δείχνοντας όμα την ίδια τη ζωή. 'Αναπαριστάνει το μηχανισμό του χρήσιμου και του βλαβερού, ξεδιλώνοντας το νετεριμιστικό των ανθρώπων και των κοινωνικών φαινομένων για να μορφοποιήσει κάποια μέσα να επικρηθήσουμε πάνω σ' αυτά και να τα διευθύνουμε. 'Πρέπει, γράφει, να ενεργούμε στους χαρακτήρες, στα πάθη και στα γεγονότα, ανθρώπινα και κοινωνικά, όπως ο χημικός κι' ο φυσικός ενεργούν σ' άόργανα όσματα, όπως ο φυσικός στο ζωντανά όσματα... Νά είμαστε οι κύριοι του καλού και του κακού, να ρυθμιζουμε τη ζωή, να ρυθμίζουμε την κοινωνία, να λύσουμε με τον καιρό όλα τα ζητήματα του σοσιαλισμού, να δώσουμε προπάντων σταθερές βάσεις στη δικαιοσύνη, λύνοντας πειραματικά τα ζητήματα της έγγληματικότητας, έτσι που ν' αποτιλούμε τους έργατες τους πιο χρήσιμους, και τους πιο ηθικούς της ανθρωπίνης δουλειάς.

Στα βαθυστόχαστα μυθιστορηματα βρίσκουμε ακόμα και το μεγάλο έξανισμό, την κάθαρση της άρχαις τραγωδίας. 'Ετσι όχι μόνο ίκανοποιείται ο αναγνώστης μά κ' ιερώνεται ηθικά. Οι λαϊκοί μυθιστοριογράφοι πάνε συχνά ν' άντικαταστήσουν την πνευματική λύτρωση με μιάν αισθησιακή γαλήνη, που άρέσει στο κοινό. Είναι το ιδανικό Happy end των κινηματογραφικών ταινιών. 'Ομως, όπως και στην τραγωδία των μεγάλων συγγραφέων, η συμπάθεια μας για τους ήρωες των μυθιστορημάτων σητρίζεται όλοτελα σε πνευματικές διάφορες πνευματικές κ' ηθικές αντίληψεις. Κ' η λύση ξεκαθαρίζει τα πνευματικά προβλήματα που είχαν τεθεί. Δεν έχει λοιπόν σημασία, άν το μυθιστορημα τε-

λειώσει τραγικά. Happy end είναι η χαρά της στοχαστικής μας φύσης και η τελική λύτρωση του πνεύματος που φέρνει την τελική άρμονία.

Όσο για την ηθική ενός μυθιστορηματος, δεν πρέπει να τη ζητούμε στους διάφορους τύπους που περιγράφει, μα μόνο στα αισθηματα που μάς έμπνεει. 'Ο ρεαλισμός είναι σι' αλήθεια επιτυχημένος όταν με την περιγραφή των προσώπων και των πραγμάτων προκαλεί αισθηματα συμπαθείας. 'Η κάρθωση των παθών στα νεότερα μυθιστορηματα είναι το ξεόσασμα των ένστικτων που άπαθεί η κοινωνική λογοχορία. 'Ενώ τα έμπνευσια όβρα ζητούν να προκαλέσουν ένα είδος ψυχολογικής ύπαγωγής, που φέρνει στην συμπάθεια, στον όικτο, στη σκέψη. Μα πάντα ένα καλό μυθιστορημα ξεπερνά τα πάθη και τις λύπες με τη μετάνοια, με την έλλπδα, με την συμπόια που προκαλεί στον αναγνώστη. Και μπορούμε να πούμε πως ο μυθιστοριογράφος είναι περισσότερο άπλο από κάθε άλλον ο ηθικολόγος της σύγχρονης δημουαρικής μόδας των αισθημάτων και των σκεψεων, γίνοντας έσωτερικά την εποχή του.

Η μεγάλη όμως διδασκτική άποστολή του μυθιστορηματος είναι να μάς δίνει την πείρα της ζωής, χωρίς να τη ζητήσουμε. Βέβαια πρέπει να ξησει κανείς πολύ για να μεγαλώσει στη σκέψη. Και πρέπει να σκεφτεί κανείς πολύ για να ξησει μεγάλα. 'Ομως το θέμα της ζωής, μέσο διαλεχτών μυθιστοριογράφων μάς δίνει για πνευματικό κέρδος την άσπληρη χαρά του στοχασμού. Σωστά λοιπόν ο Ζολά ύποστηρίζει πως ο μυθιστοριογράφος δικάσει την πικρή έπιστήμη της ζωής. 'Ιδιαιτερα τα ψυχολογικά όβρα είναι τα πιο μορφωτικά, γιατί μάς δείχνουν καλύτερα από τ' άλλα τα βάθη της ανθρωπίνης ψυχής. 'Αφού όταν ένα πάθος φωντώνει είναι ο βίρος των άλλων ιδιοτητων του άθρώπου. 'Ετσι δίνει την εύκαιρία στο συγγραφέα να ξετεσει τον πόλεμο των αισθημάτων και το έσωτερικό δράμα του άθρώπου. Αυτό μάς συγκινεί, γιατί βλέπουμε τις σκετινές δυνάμεις που ενεργούν μέσα μας, χωρίς να έχουμε συναίσθηση, και που είναι οι μοιραίοι κ' οι τυφλοί κυρίαρχοι της ζωής.

Βέβαια διαβάζοντας ψυχολογικά μυθιστορηματα, ο αναγνώστης είναι ύποχρεωμένος να κάνει μια μεγαλύτερη προσπάθεια για να τα καταλάβει. Μα όμοιβεται ύστερα, γιατί έμβαιθώνει στη δικιά του τή φύση. 'Επειτα πλησιάζει καλύτερα το συγγραφέα. 'Αφού αυτός σημαίνει περισσότερο, στην εποχή μας προπάντων τις αισθήσεις και τα αισθηματα που δεν έξεφραζε στα παλιά τα χρόνια, γιατί θεωρούσαν πολύ προσωτικό, πολύ άβέρβα. Κι' ο αναγνώστης δε βαστά την έκπληξη του, βλέποντας πως κ' άλλοι έννοιασαν αυτό που νόμιζε άνεύγητο ή άνεκφρασσο. Πληθαίνουν έτσι οι άναλογίες μεταξύ των άτόμων, που καταλαβαίνουν περισσότερο. Διαβάζοντας λοιπόν ψυχολογικά μυθιστορηματα αισθάνομαστε μια μεγαλύτερη συγκίνηση, αυτή που αισθάνεται ένας άνθρωπος, όταν του επιτρέπεται να παριτηρεί τους νόμους που κυβερνούν τα άτομα και την κοινωνία. Γι' αυτό η δημιουργική συνείδηση είναι η άπληρη γνώση. Ειδικότερα το σύγχρονο μυθιστορημα στήριζεται στη λογοτεχνία που βασίζεται στη σκέψη. Δεν είναι πια άνειροπλήξη μα γνώση του κόσμου. Θέτει τα προβλήματα της ζωής τα πιο έπιτακτικά άνακαταλύοντάς τους μαζί και την φιλοσοφία που άπό τον καιρό του Μπέρκον έδωσε την προτεραιότητα στο συναισθηματικό κι' όχι στη σκέψη.

Βίκτωρ Οδύσκω, γελοιογραφία της εποχής.

Και μπορούμε να ποίμε πως η άνησχη φιλοσοφία του Κιρκεργκάασον, του Χάιντεγκερ και του μμητή τους Σάρτρ, εκφράζεται στα μυθιστορηματα του Κάφκα, του Φάουλκερ, του Μαλω και πολλών άλλων συγγραφέων μας. Γι' αυτό στην εποχή μας το μυθιστορημα όχι μόνο δε θεωρείται πια κατάδερο λογοτεχνικό είδος μα το άνώτερο απ' όλα, αφού κλείνει μέσα του τη φιλοσοφία και τα μέσα που κλείνει μέσα σε περιλάβια και μεταφυσικά ζητήματα. Παίζει λοιπόν σημαντικό όρολο στη διευθύνη της ανθρωπίνης ζωής, προ πάντων στους προτεστάντικους λαούς, γιατί στους πιστούς καθολικούς ο κληρος κυρίως διευθύνει τις συνειδήσεις, λύ-

νει τα προβλήματα της ζωής ή ήσυχάζει τις άνησυχίες τους. Την άποψη αυτή άπέπτυξε κι' ό Ντστογιέφσκου, όταν μάς μιλά με το στόμα της ηρωίδας του 'Αννας Νεζβάνοβα: «'Αληθινά, η κάθε μια σχεδόν άπό τις σελίδες που διάβαζα μου ήταν κι' όλας γνωστή. Μου φαίνεται πια κατάδερο λογοτεχνικό είδος μα το άνώτερο απ' όλα, αφού κλείνει μέσα του τη φιλοσοφία και τα μέσα που κλείνει μέσα σε περιλάβια και μεταφυσικά ζητήματα. Παίζει λοιπόν σημαντικό όρολο στη διευθύνη της ανθρωπίνης ζωής, προ πάντων στους προτεστάντικους λαούς, γιατί στους πιστούς καθολικούς ο κληρος κυρίως διευθύνει τις συνειδήσεις, λύ-

Η ΕΤΑΙΡΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΘΕΜΟ ΚΟΡΝΑΡΟ

Η 'Εταιρία 'Ελλήνων Λογοτεχνών αισθάνεται την ύποχρεωση να διαμαρτυρηθεί για την καταδίκη ο διετή φυλάση του εκκλησιού μέλου, της Θέμου Κορνάρου, επειδή όρισμένο λογοτεχνικό βιβλίο του θεωρήθηκε έβρικό έναντιόν άξιωμοσούχου της 'Εκκλησίας, και να ζητήσει την άπαλλαγή και την άπόδωσή του στην κωνονία και σι' 'Εθνος, που ό Θέμος Κορνάρου ό ύπηρέτησε πάντα, και οά λογοτεχνική και σάν πατριώτης, με άνιδωτέλεια και άνιδωσία.

Ειδικά στην περίπτωση του Θέμου Κορνάρου η αντίληψη αυτή είναι δικαίωμα, επειδή ό άξιος άβροχη πατριωτική σι' στη χρονία της Κασιχής, και έγκάθεριοιο; στη Βασιλική της; άδού Μέρλαν και σι' Χαϊδάρι, ύπέφερε φρικτά βασανιστήρια, που εκλόνιασαν σοβαρότατα την ύγεια του.

ίδιο περιπετειώδικο πνεύμα που κυριαρχεί στην ανθρωπότητα, μα βγαίνουν από τη θεμελιώδη πίστη της ανθρωπίνης ζωής, που είναι ο όρος του λυτρωμού και της ετύχιος της; Τόν ύποπτεύομεν αυτόν τον νόμο, προσπάρθησα να τον μαντεύσω μ' όλες μου τις δυνάμεις, μ' όλα μου τα ένστικτα κι' άκόμα μ' ένα συναίσθημα άυτοπροσασίας».

'Ανακαταλύοντάς παρατηρούμε πως ενώ άντιλαμβάνομαστε τις άφηρημένες ιδέες αυτές δεν μπορούμε να ξεχωρίσουμε τα αισθηματα από τα πρόσωπα που τα αισθάνονται. Η έξουσιόδα του πρώτου μυθιστοριογράφου ήταν να καταλάβει πως θα ήταν μία άποφαστική τελεοποίηση άν έβγαζε από τη φρέση τα πραγματικά πρόσωπα, άφήνοντας μόνο την εικόνα, που είναι το μόνο, όδοιστικό στοιχείο στον όργανισμό των συγχινησών μας. 'Ολα τα αισθηματα που μάς κάνουν να ύποφέρουμε τη χαρά ή τη δυστυχία ενός πραγματικού προσώπου γεννιούνται λοιπόν μέσα μας, μέσω μιας εικόνας αυτής της χαράς ή της δυστυχίας. 'Αφού, όπως γράφει ο Προύστ, οι αισθήσεις μας δεν μπορούν να νιώσουν όλοτελα μια πραγματική ύπαρξη, δυο κι' άν μάς είναι συμπληρωτικά. 'Ενα μέρος της μένει γι' μιάς θάμω, παρουσιάζει ένα νεκρό βάρος που η αισθηματικότητα μας δεν μπορεί να σιρώσει. Το έσθημα του μυθιστοριογράφου ή αν ν' άντικαταστήσει αυτά τα άπδια για μάς μέρη από άλλα ίσα μέρη άλλα, που ή ψυχή μας μπορεί ν' άφομοιώσει.

'Ετσι οι πράξεις κ' οι συγκινήσεις των μυθιστορηματικών ήρώων μάς φραίνονται π' ό άληθινές, αφού άναπαράγονται μέσα μας, όταν γυρίζουμε δυο περσά τα φύλλα του βιβλίου που έξουσιάζουν την ταγύτητα της άναπνοής μας και την ένταση της ματίας μας. Κι' όταν ο μυθιστοριογράφος μάς φέρνει σ' αυτήν την κατάσταση όπου, όπως σ' όλες τις χαράς έσωτερικές καταστάσεις, κάθε συγκίνηση δεκαπλασιάζεται. Το βιβλίο του μάς ταράζει σάν ένα όνειρο όμως πιο καθάριο από τα όνειρα που βλέπουμε στον ύπνο μας και ή όμήσή του βαστά περισσότερο. Τότε άμολλάει μέσα μας σε μιάν όρω όλες τις δυνατές ετύχιες και όλες τις δυνατές δυστυχίες, ενώ στη ζωή θα χρειάζομαστε χρονία και χρονία για να γνωρίσουμε μόνο μερικά από αυτές. Κι' άκόμα με το μυθιστορημα τις νοιώθουμε πολύ πιο έντανικά άφου στην πραγματικότητα οι αισθήσεις μας δε μάς επιτρέπουν να τις άντιληφθούμε και να τις παρακολουθούμε γιατί παράγονται κ' έξελίσσονται άργά. 'Ο πραγματικός ρεαλισμός είναι κάτι που δύσκολα το πνεύμα μπορεί να νοιώσει. Μα στα καλά μυθιστορηματα όλα μάς φραίνονται όλοτελα άληθινά, ενώ είναι όνειρο, άφου τέχνη είναι τ' όνειρο της ζωής.

'Ετσι με το μυθιστορημα ξαναπαίνουμε τη ζωή μας κι' άκόμα μπαίνουμε στη ζωή των άλλων, βλέπουμε δηλαδή τους κόσμους των άλλων. Κ' οι κόσμοι αυτοί πολλαπλασιάζονται δυο άπόχρον προπύτυποι συγγραφέας. Κι' άκόμα ο μυθιστοριογράφος άντι ν' άτελείτεται και να μάς άπείπει γιατί η ό κόσμος δεν είναι όπως τον άνειρεύτηκε, και τον θέλαμε, τον άντικατασταίμεν, όταν άλλο φανταστικό. Γι' αυτό με τον χρονο μεταχειρίζεται βέβαια όλικά παρμένα από την πραγματική ζωή μα φταίνει ένα θαυμάσιο καινούριο κόσμο, δημιούργη άνα «Χαμένο Παράδεισο», όπου μάς άφίγει να τριγυρίσουμε έλεύθερα και να γευόμαστε τους έσθεμερους καρπούς της γνώσης.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΡΕΑΛΙΣΜΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ιδεολογική κατάσταση της μετεπαναστατικής Ελλάδας καθορίστηκε από την εξέλιξη της ίδιας της επανάστασης. Το λαϊκο-δημοκρατικό εθνικό κίνημα πέρασε προς το τέλος του στα χέρια των αστών-ολιγαρχικών και στον έλεγχο των ξένων. Αυτοί πρώτα με τον Καποδίστρια κ' ύστερα με τον Όθωνα πνίξαν όλες τις κατακτήσεις της επανάστασης. Βιοτικά τους άπαυσέλησε η δημιουργία «Κράτους» για τη νομιμοποίηση της κυριαρχίας τους πάνω στον επαναστατημένο λαό που ακόμα εξακολουθούσε να παλεύει για γη και λευτεριά. Όλοι οι καρποί της αγωνιστικής ηρώας της επανάστασης μεταβιβάστηκαν κάτω από τα δευρά του νεοσταύτου «Κράτους». Η μετεπαναστατική νεοελληνική πραγματικότητα, δηλαδή ο λαός με τους πολυάριθμους αιματηρούς αγώνες του και μ' όλες τις ψυχικωματικές του εκδηλώσεις, δεν μπορεί να συμπερισταθεί με την επίσημη ιστορία που θέλει το «Κράτος», δηλαδή, Βαυαροί, ξενοφερμένοι αντιδημοκρατικοί πολιτικοί, Φαναριώτες κτλ.

Οι Φαναριώτες, ιδεολογικοί και πολιτικοί εχθροί της επανάστασης και οι ξένοι σοφοί—που ήρθαν μαζί με τα ξένα στρατεύματα—κρατών τα πόδια της πνευματικής ζωής και προσπαθούν να καλύψουν μίαν αντιλαϊκή πολιτική κάτω από την αντιλαϊκή ιστορία της αναστασης της αρχαίας Ελλάδας και του Βυζαντίου. Ο λογιωτατικός, ο ευχυντινιστής, ο ψευτοκλασικιστής, ο ρομαντιστής, ον ιδεολογική έκφραση του αντιδημοκρατικού φενδόσου «Κράτους», κυριαρχεί παντού. Είναι η εποχή που χιτίζεται Πανεπιστήμιο σε στυλ ψευτοκλασικού και ανασταίνετα: στις μετώπες του τόδεκαθεσο του Όλυμπου, ενώ ο Κολοκοτρώνης βρίσκεται στη φυλακή.

Οι τόσο γόνιμες προεπαναστατικές και επαναστατικές εκδηλώσεις που συνδυάζονται με το εθνικό ξεσηκωμό του λαού και τη διαμόρφωση της εθνικής του συνείδησης δεν έπι- λώθη. Η ελληνική διανόηση, όπως και το «Κράτος», έχει άπαρνηθεί την ελληνική πραγματικότητα και προσπαθεί με κάθε τη εκδηλώσε να αποδείξει τη φυλετική συνέχεια του ελληνικού λαού από την εποχή του Όμπερου και να δικαιώσει το βυζαντινό πολιτισμό στην επανάστασή του 21. Ο ψευτοκλασικισμός κι ο ρομαντισμός φερμένοι από ξένους και ντόπιους ξενωμένους δίνουν μίαν άρασηφάνεια στην ανεδαφική και αντιλαϊκή ιδεολογία. Να γίνουν αρχαίοι, να μπούμε στην Άγια Σοφία! μέσα σ' αυτόν το φαύλο κύκλο κινείται η μετεπαναστατική πνευματική ζωή της Ελλάδας. Στον ίδιο ακριβώς κύκλο κινείται κι η νεοελληνική λογοτεχνία. Η «Φαναριώτικη» και «Παλατιοθηναϊκή» σχολή βρίσκεται σε πλήρη άμνη από άποψη παραγωγής και έπιδρους και μετά το 1850. Η καθαρσία τους δεν είναι μόνο έκφραστικό μέσο αλλά και ιδεολογική φόρμουλα. Εξέκρη-

Ο ΛΑΟΓΡΑΦΟΣ

Το λαογραφικό υλικό παίζει ένα μεγάλο ρόλο στο έργο του Καρκαβίτσα. Προλήψεις και δεισιδαιμονίες, ενχές και κατάρες, μάγια και βότανα, παραμύθια και όνειρα, δειμένα μεταξύ τους με το θρησκευτικό συνείδημα, είναι σκορπισμένα σ' όλο του το έργο. Στην αρχή όλο αυτό το υλικό περνάει στα διηγημάτα του αναφομοιοτώ. Υπάρχουν διηγημάτα που είναι καλογραμμένες λαϊκές παραδόσεις και παραμύθια. Σ' αυτά δοκιμάζει ο συγγραφέας την ικανότητά του στη συνθετική έκφραση και ανάπλαση που δεν μπορεί να ξεπεράσει τις περιορισμένες διαστάσεις του ίδιου του θέματος. Παλαιώνοντας όμως το θέμα του και παίρ-

Του ΣΤΑΘΗ ΔΡΟΜΑΖΟΥ

ση παρουσιάζει η «*Έφτανιωτική Σχολή*» που μ' έκφραστικό μέσο τη δημοτική και με αίσθητική έπιρροή μάλλον δυτική, παρά με ολισμική παράδοση, κλλιεργεί ιδιαίτερα την ποίηση. Αντιπροσωπευτική αίσθητική και πνευματική αντιμετώπιση της νεοελληνικής πραγματικότητας δέν συναντάμε σχεδόν πουθενά. Οι λογιωτατές της εποχής κλεισμένοι στο μεγαλοϊδεατικό σκίμα, μ' έπιρροές ξένες άπονονομένοι άπ' το λαό (ή γλωσσα συντέλεσα πολύ) δέν γίνονται οι έκφραστές ούτε της παράδοσης του, ούτε της ζωής του.

**

Μέσα στο τελευταίο τέταρτο του παρασμένου αιώνα η Ελλάδα περνάει μιά περίοδο πολιτικών και ιδεολογικών αντιθέσεων. Έχουν προηγηθεί οι συνταγματικές επαναστάσεις που έχουν έπιφέρει κάποια πολιτική διαμορφωση. Η μορφή όμως του αστικοβουρζουαρχικού Κράτους χειροτερεύει. Τα οικονομικά προβλήματα του τόπου λύνονται μ' εξαναγκαστικές φορολογίες, με την άγροτική υποδούλωση στο αναπτυσσόμενο κεφάλαιο και με δάνεια όπως συμφέρει στο ξένο κεφάλαιο που κινεί τον παραγωγικό μηχανισμό της χώρας. Τα εθνικά κινήματα γίνονται προδοίες στα χέρια της μεγαλοϊδεατικής ολιγαρχίας. Η πολιτική ζωή του τόπου καθορίζεται από τις ξενικές επιθετικές και χαρακτηριστικά από αίσχρήτα κομματικά συναλλαγές. Το βιοτικό και πνευματικό επίπεδο του λαού είναι η φτώχεια, η άρροφια κ' η εξαθλίωση. Και πάνω άπ' όλα ένας χωροφυλακιστικός κρατικός μηχανισμός που φρουρεί την έκμετάλλωση του λαού και την προδοσία του Έθνους.

Την ίδια εποχή παρουσιάζετα μιά δημοκρατική κίνηση άπ' τα πάνω άπ' τα κάτω. Στις τάξεις του αστικού στρατοπέδου έχουμε μίαν αντιμοναρχική πάλη. Στα αστικά κέντρα και τις άγροτικές περιοχές παρουσιάζετα μίαν λαϊκήδημοκρατική κίνηση. Με την ανάπτυξη της βιομηχανίας εμφανίζεται η εργατική τάξη κ' οι σοσιαλιστικές ιδέες. Στόν τομέα του πνεύματος η αστική τάξη δείχνει μιά διάθεση κριτικής του κατεστημένου της Ελλάδας (Ροβίτης) ενώ η λαϊκοδημοκρατική κίνηση δίνει πνευματικές μαχητικές στο Κούρα και τον Τριανταφυλλού. Έδω πρέπει να σημειωθεί η προηγούμενη χρονολογική εμφάνιση του Α Βαλαωρήτη που, άν και δέν έχει αποβέλλει το μεγαλοϊδεατισμό, έκφράζει με την ποίηση του τούς εθνικούς αγώνες του λαού και συλλαμβάνει κάποιες το κοινωνικό τους περιεχόμενο (Φωτινάς).

νοντας το από τη ζωή φωτίζει το λαογραφικό υλικό με τα κριτικά του συμπεράσματα. Τα γραφικά μάγια και τα άνώδυνα βότανα θά γίνουν συνηγροί καταστροφής. Οι θρησκευτικές προλήψεις στην αρχή του έργου του μπαίνουν μ' ένα είδος μουσειακού σεβασμού. Ύστερα όμως ο παπάς, ο ιδεολογικός τους έκπρόσωπος, θά ύποστει άμείλιχο τον έλεγχο ο παπα-Βασιλής. — του σκοινοιού και του παλουκιού άνθρώπος— έγινε παπάς μ' ένα το τάλλα και δυο ζευγάρια χήνες στο Δεσπότη, κι ο παπα-Σταύρος μ' πενήντα ως εξήντα τάλλα άνακηρύσσεται πνευματικός καθοδηγητής του χωριού και σπρώχνει στον άφανισμό ένα μεροκαματιάση άνθρωπο. Οι θρησκευτικές γνώσεις του Παπαζίου σπρώχνουν ένα δλό-

Μέσα σ' αυτήν την πολιτική και ιδεολογική κατάσταση εμφανίζονται δυό αξιοσημείωτα πνευματικά ρεύματα ο δημοτικισμός κ' η λαογραφία. Και τα δυό προσδιορίζονται λίγο πολύ από τις παραπάνω αντιθέσεις. Ο δημοτικισμός, άν και δέν συνδέεται με γενικότερη έκδρομη για λαϊκό πολιτισμό, άποτελεί σημαντικό σταθμό στην εξέλιξη της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Το ίδιο κ' η λαογραφία. Η λαογραφική έρευνα δέν έρχεται εθεία ασυνέχεια της λαϊκής πνευματικής παράδοσης. Ξεκινάει από ρομαντικές (ξένες) και μεγαλοϊδεατικές (ντόπιες) διαθέσεις. Με τάση ρομαντική και «μέθοδο» μεγαλοϊδεατική γίνεται προσπάθεια αξιολόγησης του λαϊκού πολιτισμού και προβολής του λαϊκού στοιχείου στην Τέχνη.

Μέσα σ' αυτό το κλίμα του δημοτικισμού και της λαογραφικής έρευνας μεροήμε να είπαμε ότι μορφοποιείται έριστικά ο χαρακτήρας της νεοελληνικής λογοτεχνίας και ειδικότερα της νεοελληνικής πεζογραφίας. Μέσα σ' αυτό το κλίμα εμφανίζεται ο λογιωτατικός Ανδρέας Καρκαβίτσας.

Η νεοελληνική πεζογραφία διαμορφώνεται σε είδος τέχνης στα έργα του Παπαθεομάντη, Εσθόπουλου Καρκαβίτσα, Χατζόπουλου και Θεοτόκη. Η κριτική άρχολήθηκε με την αίσθητική άνάλυση των έργων τους, μετά γλωσσα και τη γλωσσολαττική, με το άνδιακρόν η άνδιακρόρο θέμα τους, χωρίς να ξεφεύσει το νή- που συνδέει το συγγραφέα με την εποχή του και χωρίς να άξιολογούνται το συγγραφέα και το έργο του από την ικανότητα και την αξία που έχουν στην καλλιτεχνική άνάπλαση της ζωής της εποχής τους.

Αυτό έγινε και με τον Καρκαβίτσα. Τόν είπαν λαογραφο η έκρίστη θηογράφο, μερικοί προχώρησαν στη διαπίστωση πως τα βιβλία του Καρκαβίτσα (έ Ζητιάνος) για τούς άπαυούς του δόγματος η τέχνη για την τέχνη θεωρούνται άποταχμημένα. Άλλοι ύπογράμμισαν τη σχέση που έχει το έργο του Καρκαβίτσα σάν αντιπροσωπευτικό μιάς εποχής. Και μολονότι τον παραδέχονται σάν εξαίρετο πεζογραφο δέν τον αξιολόγησαν από τη διαπίστωση αυτή. Ο Βαλέτας μάλιστα με χαρακτηρισμούς χωρίς πιστικότητα συμπάει πως «η ψυχή του Κ.—σάν βίθος έμμενε άνεργη γιατί άλλο δέ ζητούσε παρά γραφικότητες και σκηνές άντιρροφόντας η παραποιώντας την πραγματικότητα». Δέν θ' άρννηθώμους πως ο Καρκαβίτσας είναι λαογράφος—λογιωτατής και θηογράφος. Η προεπαθήζουμς όμως να δείξουμε την κάποια διαφορετική έκταση που πέρνουν για τον Καρκαβίτσα οι όροι αυτοί και τη ρεαλιστική άπόωση του θέματος, είτε είναι λαογραφικό, είτε είναι θηογραφικό. Θά προεπαθήζουμς να δείξουμε την αξία που έχει το έργο του σάν αντιπροσωπευτικό μ' άξ έποχής, γιατί πιστεύουμε πως ο Καρκαβίτσας σάθηνας πρόσωπο με πρόσωπο άπέναντί της.

κληρο χωριό στην καταστροφή. Δέ θά ξε- χάσει όμως ο Καρκαβίτσας και τον Παπαδημήτη του 21 που τó κίνημα του ήταν φλογερή παρόρμηση τών άγωνιστών: «*Όσοις περισσότερους Τούρκους σκοτώνας τόσο κρίματα συγγοριώνται*». Άλλά κεί που ο Καρκαβίτσας θά γίνει ο ρεαλιστικός έκφραστής της παράδοσης είναι το είκοσιένα. Καταδιωγμένο από το μετεπαναστατικό κράτος και σκοτωμένο από τούς ιδεολογικούς έκπρόσωπους της εποχής το είκοσιένα ζει στη ψυχή του λαού άβυστη φλόγα λεβεντιάς και έλευθερίας. Άπ' αυτό θά τó περνά ο συγγραφέας για να μιάς δώσει τη λαϊκή εποποιία, σάν μιά άνελέητη πάλη κατά του κατακτητή. Το Μεσολό-

γι—σύμβολο του εθνικού αγώνα—ζωσμένο από παντού :

«*Ό ήλιος άνάτελε τώρα πίσω από το βουνό του Όλυμπο. Μαύρος ήλιος, άφωτος και θλιμένος, σά να πενθεί και κείνος τ' ό επαναστατημένο γένου; την άγωνία. Συμφωσκει- παμισός ο όρατός κατοχιασμένα τα όργανα-οθέρμετα είνονεν χρώμα σκουτεινό και παρα- πονεμένο: στή γή και στή θάλασσα, σά δέντρα του κάμπου και σά κάποιο στήν πέτρα του βουνού και σά το Φειδαγι ή γερά, σά χροτάκι της λογαδιές και της άκρογαλιές τόν άρμυ. Η Βαρύσβα μαυροκόκη δεξιά ο Ζυγός άντικρυ οπαυός και καγαλιόμενος από τó φύδ του χρώμα και τó δαυλί του ποθητή ή Αντελικιώτικα βουνά διπλα προσκυνήρνα κ' άντίπερα ο Μωρηάς στέ- κουν ύπολογομιά κ' άνήνογα για τού άγώνα το τέλος. Κι' άνάμωα, σής θάλασσα τó χαλιόχρωμο πρόσωπο και σά παχισιόρνα σήθη του κάμπου, έδω τα καράβα του Γιουσουφ—πασσ' κεί ή άγματα της Άρ- βασιτιάς φαίνονται έτοιμα να σήξουν σά σθεβέρνα σέρνα τους την πύλη ως πού να ξε- νηχίς»¹⁰.*

Μέσα σ' αυτή τη σιδερένια σκλαβιά πα- λεύει η άδούλωτη γενιά του 21. Στο «*Σπα- θόγυαλο*»¹¹ έπεισώδιο άπ' τó γιορμούσι του Μεσολογγιού ζωντανεύει η ελληνική λε- βεντιά σε μιά φοβερή μονομαχία του κλέφτη Ζάχου και τού Όμερ Γιάση. Παύ στην ά- δάμαστη ψυχή και τα άδάμαστα χέρια του κλέφτη, στέκει άδάμαστη μιά ηρώδα μάννα, ίδια κ' όμοια σάν τις τόσες μαννάδες που γνωρισίμους στην κατοχή. Δέν τó έκαμαν ήρωες τó είκοσιένα. Ένας λαός ηρωικός πολέ- μιμους :

«*Έχουν άξίνες και τσαπιά, τσεκούρια και στυλιάκια, κεραμίδα και πέτρες: δι βρεθεί στα χέρια τους γίνεται οιδερόενιο. Δέν είναι μόνο πολεμοθημείο άνδρες μιά και πα δία και γυναίκες, άντριασμένο τώρα από την πορογονική όργη. Βάφονται με τó αίμα τους, βλιπουν ξεσκισμένες τις όσρες τους, σκουτωμένους συγγενείς, άντρες και παιδιά τους, άδέλφους και πατέρες, φρονιά και οίδερο γύρω τους. Μά δέ έ λιγοψηχοδύν!*»

Ο Καρκαβίτσας παίρνει το είκοσιένα από τη ζωντανή παράδοση κι' από την ιστορική μνήμη του λαού που δέν ξεχνάει πως «*τα πρώτα άκοιούθησαν τόν κατακτητή*»¹² πως ο λαός έβγαίνει στο κλαρό «*για να γλυτώσει από τούς μαχαράδες του Δημογράφου*»¹³ και πως ήθελε εποχή του «*ο γαριός άλλαζε σήσουμς κεφάλι και κούτταζε άφοβα τόν άγιά, τόν προεστώ και τόν θάνατο*»¹⁴, και πολέμους:

«*Έλευθερία έκει, έλευθερία κ' είσθη. Οι γόνιμοι χαιρώντα τα παιδιά και τα παιδιά τούς γόνους. Τα νιάτα ζευγαρώνουν, χιζώνουν θεμέλιο έκδόνητο τα γράματα. Ό πατέρας κομιάται ήνος στην κλίση του κ' ό δουλειής τηνά τούς καρπούς της γής διχως τó φρό του Σπαχή και τού δεκασιού τó μέτρημα*»¹⁵.

Ρεαλιστικότερους λαϊκούς δοματισμούς της λευτεριάς δέν ύπαδεσά σέ νεοελληνικό λογοτε- χνικό κείμενο.

Έχει δυό διηγημάτα ο Καρκαβίτσας γύ- ρω από τó είκοσιένα που μπορούμε να πού- με πως είναι μοναδικά στο είδος τους. Στόν «*Κρυφό Καϊμό*» μιά κόρη τυνημένη ούτσα πολεμιστή μαθαίνει τί σημαίνει άγώνες για τη λευτεριά, μέσα στα αίματα, στη φωτιά, στα δάκρυα, στις έκδόησεις, στόν κίνδυνο και στην κακοπάθεια. Άσυγκίνητη σ' όλα κ' εδάσιθητή μόνο στα μάτια του Λήμου που δέν μίσαν τó μυστικό τους, γιατί τó παλληκάρι σκοτώθηκε σε κάποια μάχη.

Στην «*Πατρίδα*», δυό παλιοί φίλοι, ένας Μωραίτης κ' ένας Ρουμελιώτης είχαν κατα- διωχτεί από τούς Τούρκους και ήγαν σά «*Ερτάνησα*». Ό πρώτος βόηκε πως «*και με τó Έγγλέζους είχαν έλευθερία*», ο Ρουμε- λιώτης όμως είχε άλλη γνώμη και πέρασε

άπέναντι να πολεμήσει. Ξαναβλέπονται ύ- στερ' από την επανάσταση, έμπορας καλοστε- κούμενος ο πρώτος, εξαθλιωμένος άγωνιστής ο δεύτερος, κάτω όμως από τη φτώχη του εμφάνιση άστράφει η Τουρκόφιλα λεβεντιά του είκοσιένα έτοιμη για καινούργιους άγώ- νες. Διηγούνται τη ζωή τους. Ό Ρουμελιώ- τηs πως πολέμησε από Μεσολόγγι μέχρι Κε- ρασιόνη και ο Μωραίτης πως με τó καιρά του πέρασε στις έλευθέρες περιοχές τούς κατα- διωγμένους από τούς Τούρκους Ρουμελιώ- τες που δύναν ότι είχαν και δέν είχαν «*δακτυλί- δια διαμαντένια, μεταξωτά και λαχούρια, δ,τι άρπαξαν στην όρα του φεγγιού για να σω- θούν από τó λεπιδί, τη σκλαβιά και την άτι- μιά*», και περνούσαν φυσικά όσοι είχαν, οι άλλοι μέναν' πως πούλουμε στους μιλίκους

Καρκαβίτσας: σχέδιο του Θεού Άγγινου

του Μεσολογγιού άφιόνη και καπνό στούς Άρβανίτες κι Άραπάδες παίρνοντας χούφτα ύστυμ και χουσιάφι σέ κάθε χούφτα έμπόρευ- μά, πως πούλησε ακόμα και Μεσολογγιόπου- λες στούς Άυτορακούς... Και λέγοντας αυτά έξεινολογούσε τόν άγωνιστή που βρισκεται σήμερα στούς πέντε δρόμους. Τί έκαμσε μω- ρε έσο με τις παλαβομάρες σου; Ό Ρουμε- λιώτης ύστερ' από ένα έσωτερικό μονόλογο ύπου νοιώθει την προδοσία να πνίγει τόν ά- γώνα του λαού, άντρεσιέεται, έτοιμος να ξε- παστρέψει τούς καινούργιους έχθρους του Γένους, και τού άπαντά: «*Έκαμα την πα- τριδα μου... Με φωνή μεγάλη άφεντική, σά να μιλούσε από μέρους όλου του λαού τού εί- κοσιένα, τού άδικημένο και άμνημόνευτο φώναζε πιδ όνατα. Να! Έκαμα την πα- τριδα μου!*». Στην «*Πατρίδα*» προβαίνει η ματωμένη λαϊκή εποποιία κάτω από τού Τούρκου τó σπαθί και τού μαυρέπορα την άτιμιά.

Κι' άς κλείσουμε την λογοτεχνική αξιο- ποίηση του λαογραφικού υλικού στο έργο του Καρκαβίτσα με τούς «*Νέους Θεούς*»¹⁶. Στην πλατεία ενός χωριού της Ρούμελης ένας έννοματάχης περηφανεύεται στούς χω- ριώτες για τó όπλο του Σασαπέ. Μ' αυτό σκότωσε τó ληστή της περιοχής Κάγκαλο και παινεύονταν για τó κατόρθωμά του. Ό γέρο-Χειμάρας όμως, άγωνιστής του 21 δέν

μπορούσε να ύποφέρει την έπαυση τού έννο- ματάχην. Τους ληστές τούς «*ήξερε κατά πολ- λά άξίνες τών πού τις επαναστάσεις κλε- φτών*». Άλλωστε ο ίδιος είχε όπλο που πο- λέμησε Τούρκους, που λευτερώσε πατρίδα και δέν έκανε έτσι. Στην όργη του λοιπόν ζητέει να παραβούν τού ρέξιμο. Τό άποτέλεσμα ενόητο. Η παράδοση του 21 νικηθήκη από έναν έννοματάχην, μωραίτη μάλιστα—άπό τόν κάμπο της Γαστούνης—με τó πεζότατο όνομα Παπαθεοδωρακόπουλος.

Γιά τó διήγημα αυτό ο Βαλέτας¹⁷ γράφει

«*Όσοις διαβάσει τούς «Νέους Θεούς», τó συμβολικό και ζωντανό του Καρκαβίτσα τρομάζει στη σκέψη πως ή νέα Ελλάδα ήταν τόσο εξήθ στούς δημοτικιστές όστε να θεω- ρούνται τα μεγάλα χρώνη του 21 ξεπερασιμα και ξεχασιμένα ενά περ' από τούς λογιώτα- τούς και τούς δασκάλους, δ λαός εξακολουθού- σε να κρατεί στην νηχή του τή φωτιά που κληρονομήσε από τó αίμα και τούς καπνούς του 21»¹⁸.*

Κι' έτσι είναι. Τό λαϊκό είκοσιένα κατα- ξιόθηκε στην πεζογραφία σάν άγώνας και σάν παράδοση μόνο στο έργο του Καρκα- βίτσα.

(Συνέχεια στο ερχόμενο)

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

*Ο Α. Καρκαβίτσας γεννήθηκε τó 1864 ή 66 στα Λεγανά Βέλειας. Πέθανε τó 1922 φυλακι- στίο στο Μαρούσι. Καταγόταν από νοικοκυρό- σπιτο μάλλον ξεπεσμένο οικονομικά και γι' αυτό σπούδασε κάπως στενωχώρα. Πήρε δίπλωμα για- τρού. Δέν έξέσκη με τó επάγγελμα με ζήλο κ' ούτε πρόκομους γι' αταρός. Στην άρχή περίοδους τα χωρία της Ναυμαχίας κόνωντας τó γιατρό. Άρ- χότερα ταξίδευε μ' ελληνικά καράβια στην Άμε- ρική ως γιατρός τού πλοίου. Μετά κατάρτηκε στο στρατό όπου έφτασε στο βαθμό του Άρχιά- τρου. Ύπηρετήσει σε πολλές έπαρσιακές φρου- ρές κατέχοντας θέσεις μάλλον διοικητικές παρά έπιστημονικές.

Προεπαφανίστηκε στα γράμματα τó 1886. Έξέδωσε: «*Διηγήματα*» 1892, «*Άγυες*» 1896, «*Ζητιάνος*» 1896, «*Άγια της Πλάρης*» 1899, «*Παλιές Άγάτες*» 1900, «*Άρχαιολόγος*» 1904. Μετά τόν «*Άρχαιολόγο*» δέν παρουσιάζει αξιόλο- γη συγγραφή δόση και σχεδόν τίποτα δέν έξέδωσε. Τό κυριότερο έργο του είναι σά πα- ραπάν βιβλία, με τά όποια γίνεται κ' αυτή ή μελέτη.

1) Η προηγούμενη παραγωγή Κούλινα, Ρούνη, Βι- κλά κ. ά. μόνο προδρομική μπορεί να θεωρηθεί. Τ' άπομνημονεύματα του Μαρκελλίου είναι άνωστα ά- κόμα.
2) Α. Καμπίνη, Τσε. Νεσέρ. Λογοτεχνίας.
3) Φ. Πολίτη, «*Εκλογή από τó έργο του*»,
4) Παπαδημιάνης σελ. 321-323.
5) Υπογράμμισαν δική μου.
6) Γιάννος και Μάφω, Η μέρα της Γηπής, Θυός ΆΑ θάνατος κ. ά.
7) Ήρωθός—Παλιές άγάτες.
8) Άφροσισμένες—Διηγήματα.
9) Ζητιάνος.
10) Ουσία—Παλιές Άγάτες.
11) Διηγήματα.
12) Ουσία—Παλιές Άγάτες.
13) Πατρίδα—
14) Κρυφός καϊμός.
15) Διηγήματα.
16) Είδος γαλλικού ντυσμεκιού που εισήχθη στην Έλ- λάδα σάτ 1868.
17) Ένθ. άν.
18) Κι όμως λίγες γορμής πύ πάνω ο Β. γράφει πως ο Καρκαβίτσας ύπηρεσε στεγνός λαογράφος.

ΕΚΥΚΛΟΦΟΦΗΣΑΝ
ΓΙΑΝΝΗ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ
ΛΙΒΥΚΗ ΘΑΛΑΣΣΑ
ΠΟΙΗΜΑΤΑ
ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ
ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

Η.

Τὴν ἡμέραν των βαίων ἔκαμαν γιουρούσι στό Μισολόγγι οἱ ἥρωες τοῦ Μισολογγίου σέ τόσες χιλιάδες ἄσπεροι, σέ τόσα κανόνια, χαντάκια, καβαλλαριά, ἐγλύτωσαν 2000, καί τό γυναικόπαιδο ἔγινε θύμα. Μᾶς ἤλεε εἰδησις, μεγάλη Τετράδη, εἰς τὸ δειλινό, πού εἶχε παύσει ἡ συνέλευσις, καί εἰμθα εἰς κάτι ἴσους. Μᾶς ἤλεε εἰδησις ὅτι τὸ Μισολόγγι ἐχάθη. Ἔτσι ἐβάλαμεν τὰ μαῦρα ὄμοι, μισή ὥρα ἐστάθη σιωπὴ πού δὲν ἔκρινε κανένας, ἀλλ' ἐμέτρασε καθένας μὲ τὸ νοῦ του τὸν ἀφανισμόν μας. Βλέποντας ἐγὼ τὴν σιωπὴν, εἰσηκούθηκα εἰς τὸ πόδι, καί τὸυς ὠμίλησα διὰ τὰ ἐμψυχώσασθαι. Τότε εἶπα ὅτι τὸ Μισολόγγι ἐχάθη ἐνδὼξως, καί θὰ μείνῃ αἰώνας αἰώνων ἡ ἀνδρεία. Ἐάν βάλωμεν τὰ μαῦρα καί ὀκνεύσομεν, θὰ πάρωμεν τὸ ἀνάθεμα καί θὰ πύρωμεν τὸ ἀόρηγμα τῶν ἀδυνάτων ὄλων, μὲ ἀπεκρίθησαν: «Τὶ τὰ κάμωμεν τώρα, Κολοκοτρώνη;» «Τὶ τὰ κάμωμεν; τὸυς λέγω. Τὴν αὐγὴν τὰ κάμωμεν συν- ἔλευσι, νὰ ἀποφασίσωμεν κυβέρνησιν πέντε, ἕξ, ὅκτώ ἄτομα διὰ τὰ μᾶς κυβερνήσομεν καί νὰ διαλέξωμεν καὶ ἄτομα νὰ ἀποφασίσωμεν νὰ ἀνταποκρίνομεν καὶ ὁ μινιστροὺς Κάνιγγος εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν, ἡ ἐπιτροπὴ τῆς συνελεύσεως, διὰ τὰ ἐξωτερικά νὰ διδῇ λόγους εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καί εἰς τὸν λαόν, καὶ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι νὰ σκορπίσομεν εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ νὰ πιάσωμεν γενικῶς τὰ ἄρματα, ὡς τὰ πρωτοτύπασαν εἰς τὴν ἐπανάστασιν».

ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

Καὶ ἔτσι ἐκίνησε καὶ ὁ Γενναῖος. Ἐσυναξα ἕως χιλίους στρατιώτας καὶ ἔπισα ἕνα χωριὸν εἰς τὸ Μπουγάτι, ἕξ ὥρας ἀπὸ τὸ Ἄργος, κατὰ τὴν... Ἀπόλυσα τοσαυτάδες καὶ ἐμάζωσαν σφαχτά, ἔγραψα καί εἰς τοὺς Κορινθίους νὰ συνταχθοῦν, διότι ὁ Ἰμπραὶμ πασᾶς θὰ ἔβγῃ ἀπὸ τὸ Μισολόγγι. Ὁ Ἰμπραὶμ ἐβγήκε μὲ ὄλο του τὸ στρατεύμα εἰς τὴν Πάτρα καὶ εἰπώθηκε ὅτι ἐβγήκε καὶ μὲ τὰ στρατεύματα τοῦ Κιουταχῆ. Εἰδησις ψεύτικη, γιὰ τὸ Κιουταχῆ ἐκίνησε διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα.

Σάν ἐπέρασε ὄλο τὸ στρατεύμα εἰς τὴν Πάτρα, ἐκίνησε ἀμέσως καὶ ἔκαμε ὄλο του τὰ στρατεύματα κατὰ τὴν Πάτρα. Ὁ κόσμος καὶ ὁ λαὸς ἐσυναθήκε καὶ ἔπισε τὰ βουνὰ μὲ παιδιὰ τὸυς γυνοκόπαιδά τους καὶ πράγματα τους, καί ἐφυγαν δύο Τοῦρκοι Πελοποννήσιοι ἀπὸ τὸ βουνὸν Χελμό καὶ ἐπρόδωσαν εἰς τὸν Ἰμπραὶμ. Ἐπῆγε ὁ Ἰμπραὶμ εἰς τὸν Χελμό καὶ τρυφερῶς δὲν ἀπάντησε πούθεν, καὶ ἐσκόλοσε περὶ τὸ ἀπὸ δύο χιλιάδες γυναῖκες καὶ παιδιὰ, καὶ ἐπῆρε καὶ 400... καὶ ἄλλοι ἀνεμοσκορπίσθησαν, καὶ ἐδόθηκε φήμη ὅτι ἐκτόκωσαν 5000. Οἱ Καλαβρυτινοὶ εἰς τὴν Κορύνταινα, εἰς τὸ Λεοντάρι, εἰς τὴν Μάνην κατέφυγαν οἱ ἐπαρχίαι καὶ ἐπῆρε φρίκη ὅλη ἡ Πελοπόννησος καὶ ὁ Ἰμπραὶμ ἤλθεν εἰς τὴν Τριπολιτῶσα. Καὶ ἐγὼ μαθαίνοντας τὴν εἰδησὴν τούτην εἶχα δύο χιλιάδες καὶ ἐπερῶσαμεν ἀντίκρου ἀπὸ τὴν Τριπολιτῶσα, νὰ ἰδοῦμεν πού θὰ κινήθῃ καὶ ἐτραβήσαμεν στῆς Καρυστίναι τὴν Ἐπαρχίαν.

... Εἰς τὰ Κλημεντοκαίσαρα ἐμίξαμε μὲ τὸν Ζαῖμη. Καὶ ἄλλοι τοῦτος ὄπλαρχηγούς, ὁ Καραϊσκάκης εἶχε κινήσει διὰ τὴν ἐκστρατεῖαν τῆς Ρούμελης. Ὁ Παναγιώτης εἶχε μερικοὺς ἀνθρώπους του εἰς τὸ Σοφικό, πηγαινέι ὁ Γιάννης καὶ διὰ τὰ τοὺς βγάλλει καί εἰς τὸ χωριὸν. Τοιούτης λογιῆς ἐφέροντο. Ἐπίασσαν ὁμιλίαν διὰ τὴν σταφίδα. Οἱ στρατιωτικοὶ ὅπου ἦσαν βγαλμένοι ἀπὸ τὸ σταθμῷ, χανόνταν πίσω ἀπ' τὰ δένδρα καὶ ξαναφαινόνταν πὺ πέρα. Ἄπ' τὴ μὴ κα' ἀπ' τὴν ἄλλη πύπταν τοῦ δρόμου στεκότανε στὴν ἀράδα σπιτία χωρίς φράγτες. Ἄπ' τῆς κληνοδόχου τῶν σπιτιῶν ἀνέβαινε ἤσυχος, πυκνός, σεδὸν γαλάζιος καπνός, ὁμοῖος μὲ βαθυγάλανες οκιάς. Ὅλα τριγύρω ἦταν καινούργια καὶ τὸ χιόνι καὶ τὰ χιονισμένα δένδρα καὶ ὁ καινούργιος χειμωνιάτικος ἤχος. Μακρῶς, πάνου στὸν ἀσπρὸ δρόμο ἔστλιγγόταν μιά μαύρη κορδέλα πού χανόνταν πίσω ἀπ' τὰ δένδρα. Ἄπὸ κάτω ἀπ' τὰ δένδρα ἔσπρόβαλλε ἕνα μονόροδο κορτόσι. Νά, τώρα βρισκότανε πὺ πέρα σὺν τὸν τριγύτῳ χιόνι.

τό Μισολόγγι, ἤλιζαν νὰ λάβουν τοὺς μισθοὺς των ἀπὸ ταῖς σταφίδας, διὰτὶ ἄλλον πόρον δὲν εἶχαν. Τότε εἶπα νὰ στεῖλωμεν μίαν ἐπιτροπὴν νὰ τὰ συνάξῃ, καὶ ἡμεῖς νὰ μετρηθοῦμεν, ὅπου εἰμεθα ἕως ἕξ χιλιάδες καὶ νὰ πάμε κοντὰ εἰς τὸν ἐχθρὸν, καθὼς ἔστειλα τὸν Γενναῖο, τὸν Κολιόπουλο καὶ τὸν Νικήτα, καὶ ὅταν κτυπήσομεν τοὺς Τοῦρκους, ὅποιος δουλεύσει νὰ πῆρῃ τὸν μισθὸν του. Δὲν ἐστέρχθησαν τὴν γνώμην μου, μόνον εἶπαν: «Νὰ μείνωμεν ἐδῶ, νὰ πάρωμεν τοὺς λουφάδες μας, καὶ στερνὰ ἐνανώμεθα καὶ πάμε κοντὰ εἰς τοὺς Τοῦρκους». Ἐγὼ τὸυς εἶπα: «Τώρα εἶναι καιρὸς νὰ πάμεν ὅπου καίουν οἱ Τοῦρκοι τὰ χωριὰ καὶ σάν τὰ κάψουν, τί χρειάζεται νὰ πάμεν.»

Ἐμαλλώσαμεν μὲ τὸν κύρ' Ἀνδρέα καὶ ἤλθαμε εἰς λόγια. «Διατὶ, κύρ' Ἀνδρέα, δὲν ἐστεῖλες εἰς τὸν ἀνεψιὸν σου τὸν Γιάννην νὰ μὴ κἀψῇ τὸ Σοφικό ὅπου ἦτον τὸ πρῶτον χωριὸν τῆς ἐπαρχίας;» μὲ ἀπεκρίθηκε ὅτι δὲν εἶχεν ἀνθρώπο νὰ στείλῃ. Τοῦ λέω: «Τίνος τὰς λές αὐτὰ, κύρ' Ἀνδρέα; Ἐσὺ εἶχες μαζὺ σου 4000 ἀνθρώπους καὶ δὲν ἐστέλες ἕνα καβαλλάρη διὰ νὰ μὴ καοῦν 200 σπιτία;» Ἀπάνω εἰς αὐτὰ τὰ λόγια καὶ ἄλλα, μοῦ εἶπε, ἐμπρὸς εἰς ὄλους τοὺς ὄπλαρχηγούς: «Κολοκοτρώνη, Κολοκοτρώνη, ἕξ χρόνους πασχίζεις νὰ ἐνώσεις τὰ ἄρματα καὶ εἰδὲ σὲ ἄφησα νὰ τὰ ἐνώσεις, εἰδὲ θέλει σὲ ἀφήσω». Δὲν τοῦ ὠμίλησε κανεὶς. Τοῦ ἔβάρσα τὰ παλαμάκια (ἐχέουσκρότση) λέγοντάς του: «Ἐδγε, καλὲ πατριώτη, ὅπου δὲν ἀφίνεις νὰ ἐνωθοῦν τὰ ἄρματα, καὶ ἂν ἦταν ἐνωμένα δὲν ἔκαμε ὁ Ἰμπραὶμ τὰ χωριὰ καὶ δὲν ἐσκλαβῶνε τὸν κόσμον». Εἶδα ὅτι δὲν εἶχα διάφορο ἀπὸ αὐτοῦ. Τότε μὲ ἔστειλε ὁ Ζαῖμης τὸν Κίτσο Τζαβέλα καὶ τὸν Νότη Μπότσαρη καὶ ἄλλους, καὶ μὲ εἶπαν νὰ πάρω 70 χιλιάδας γρόσια γιὰ τὰ ἔξοδά μου ἀπὸ ταῖς σταφίδας. Τὸυς εἶπα ὄχι μόνον 70 χιλιάδας νὰ εἶναι, οὕτε 70 μιλλιοῦνια νὰ εἶναι δὲν παίρνω, ἐδοῦλεύσα τόσον καιρὸν χωρίς μισθὸν τὴν πατριδα μου, θὰ τὴν δουλεύω καὶ τώρα, τὸ κατὰ δυνάμιν μου. Ἐμεινα πέντε-ἕξ ἡμέρας καὶ ἀναχώρησα. Εἶχα τὸν Χατζῆ Μιχάλη μὲ πενήντα καβαλλαράιους μαζῖ μου. Αὐτοὶ ἔμειναν, ἐμάζωξαν 400 χιλιάδες γρόσια καὶ τὰ ἐμοιράσθησαν.

... Ἐδῶ ἡ ζωὴ μου εἶναι ἀληθινὴ. Δὲν ἔχει κανένα ψέμα. Τὸ ψέμα δὲν μπορεῖ ν' ἀνέβῃ τὰ τρακόνια σκαλοπάτια τῆς Ἀκροναυπλίας. Α. ΓΑΗΝΟΣ

Β. ΣΚΛΟΒΣΚΥ: Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ ΔΙΗΓΗΜΑ

Οἱ ἀγριόπατιες προχωροῦσαν πάνω σὸ ρυθμὸ μιάς γνώριμης μουσικῆς. Στὴν ἀρχὴ ξεπροβάλλανε ἀλάργα, πολὺ ἀλάργα καὶ ὕστερος ἀρχίσαν νὰ κοντοζυγώνουν. Προχωροῦσαν ἔτσι κάμποση ὥρα καὶ ὀλοένα πληθαίνανε, μ' ὄλο πὺ ἀκόμα δὲ μπόραγε κανένας νὰ τῆς ἐξωρισεῖ. Ὡστόσο ἐκεῖνη ἦταν σίγουρη πὺς ἦταν ἀγριόπατιες, καὶ αὐτὸ τῆς ἔφερνε κάποια παράξενη τρομαχτή.

Σπῆτικη γιὰτὶ ἐνώθηε πόνο στὴν καρδιά.

Πίσω ἀπ' τὰ τετράγωνα παράθυρα ὄλα ἦταν ἄσπρα, κάτασπρα. Τῆ νύχτα εἶχε χιονίσει. Τὰ γυμνά, καὶ στὴ ἄκρη στὰ τελάρα τους, φαινονταν πράσινα πάνω σὸ ἀσπρὸ φόντο.

Ὁ γιός τῆς κοιμόταν. Ἐκεῖνη πέρασε στὰ γυμὰ ποδιάρια τῆς τῆς τοῦ παλωφόρι, πήρε τὸν κορβᾶ, βγήκε σὸ διὰδρομο καὶ οκονήθησε τὴν πόρτα.

Μιά ἔσπτερη κοφετὴ ψύχρα τὴν χτύπησε σὸ μάγουλό.

Τὸ φρέσκο χιόνι ἀπλωνόταν ἀ-

σπῆτικη γιὰτὶ ἐνώθηε πόνο στὴν καρδιά.

Πίσω ἀπ' τὰ τετράγωνα παράθυρα ὄλα ἦταν ἄσπρα, κάτασπρα. Τῆ νύχτα εἶχε χιονίσει. Τὰ γυμνά, καὶ στὴ ἄκρη στὰ τελάρα τους, φαινονταν πράσινα πάνω σὸ ἀσπρὸ φόντο.

Ὁ γιός τῆς κοιμόταν. Ἐκεῖνη πέρασε στὰ γυμὰ ποδιάρια τῆς τῆς τοῦ παλωφόρι, πήρε τὸν κορβᾶ, βγήκε σὸ διὰδρομο καὶ οκονήθησε τὴν πόρτα.

Μιά ἔσπτερη κοφετὴ ψύχρα τὴν χτύπησε σὸ μάγουλό.

Τὸ φρέσκο χιόνι ἀπλωνόταν ἀ-

ΒΑΣΩΣ: Γιὰ τὴν ἐξορία.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΤΟΥ ΣΠΙΡΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΕΝΑ καλογραμμένο βιβλίο, πὺς ζωντανεῖται τὰ συνήθεια τοῦ λαοῦ μας, μιλάει γιὰ τὴν ψυχοσύνθεσιν καὶ τὴν ἀξίωσιν του, τὴν ἐξυπνάδα του καὶ τὴν καλλιτεχνικὴν τὸ ἴδιομορφα δὲ μπερδεύει ἀπὸ τὰ συνδυαζέμενα ἕνα σωρὸ λαχτάρους καὶ ἔγνωιες γιὰ τὴν πνευματικὴν μας προκοπὴ. Ἐνα τέτοιο βιβλίο εἶναι: ἡ «Κεφαλονίτικη λατρεία» τοῦ Δημ. Σ. Λουλουκίτου. Μπορεῖ ἡ πρόθεσις τοῦ συγγραφέα ἐδῶ νὰ φαίνεται περιορισμένη. Νὰ θέλει ἀπλὰ νὰ δώσῃ «τὴν περιεργὴν θρησκευτικὴν ζωὴν καὶ τὸν τρόπο τῆς λατρείας τῶν ἀνθρώπων τοῦ τόπου του». Ἡ φιλοδοξία γιὰ τὸ ἔργο του μπορεῖ νὰ σταματᾷ σὲ τούτῳ τὴν ὁμιλίαν ἐπιπέδου. Νὰ τοῦ ἀρκεῖ πὺς οἱ Κεφαλονῆτες θὰ τὸ καταλάβουν καλύτερα καὶ θὰ χαροῦν, οἱ ξένοι θὰ τὸ διαβάσουν μὲ ἐνδιαφέρον καὶ θὰ μάθουν. Ὡστόσο τὰ ἔχει πειτοῦε ὄλα τούτα μὲ τὸση ζωντανία σὸ βιβλίο του πὺς καὶ οἱ ξένοι νὰ μποροῦν νὰ τὸ χαροῦν καὶ οἱ σινοπλίτες του νὰ ἔχουν ἀκόμα νὰ μάθουν πολλὰ ἀπὸ τὴ μελέτη αὐτῆ.

Ἡ προσωπικὴ συγκίνηση τοῦ ἐπιστήμονα λαογράφου δὲ φευαίσθηκα στὴν λατρεία μῖας κρύας ἐπιστήμης. Συνταιριάστηκε μὲ τὴν γνώση καὶ μαστοριά σ' ἕνα παλλόμενον καὶ ζωντανὸ κείμενο.

Ἡ πρώτη καὶ γενικότερη αὐτῆ σκέψιν πὺς γεννᾷ τὸ διαβάσει τοῦ βιβλίου καὶ τὴν ἔχει ὀπαρμαμίσει κιόλας στὴ βιβλιοκρισία τὸ φωτισμένως κριτικῶς θὰ μποροῦσε νὰ μᾶς ἐξηγήσει ἀπὸ τὴν ἀνάποδιν τὴν στέρησι πὺς νοιώθει ὁ νεοῆλληνας ἀπὸ γήσιου καὶ ντόπιου ὄλικο τὴν πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν του θροφῆν.

Εἶναι ἀκόμα ζωηρὴ ἡ ἀκτινοβολία τῆς δουλειᾶς τοῦ Νικολάου Πολίτη, μ' ὄλη τὴν κριτικὴν πὺς μπορεῖ νὰ τῆς κάνου οἱ μεταγενέστεροι. Ποιοῦς δρόμος θὰ εἶχαν πάρει καὶ οἱ ἄλλοι καλλιτεχνικῶς μας ἐκδηλώσεις, εἰκαστικῶς, μουσικῶς, χορευτικῶς, ὁ ἀκοσμητικῶς, ἂν εἶχε μελετηθῆ ὅπως θάπρηπε ἡ λαϊκὴ δημιουργία θὰ μποροῦσε νὰ τὸν σὺλ- λάβομεν κατ' ἕνα τρόπο, μόνον σ' ἀφανταστοῦμε πὺς θὰ βρισκότανε ἡ ἐνώτερη ποιησὴ μαζὺ χωρὶς τὸ ἀναγεννητικὸ λουτρό τῆς σὸ δημοτικὸ τραγοῦδι ἢ στὸν «Ἐρωτόκριτο».

Ἡ ἐπιστήμη ὡστόσο πὺς μελετᾷ τὰ φαινόμενα τοῦ νεοῆλλητικοῦ πολιτισμοῦ πὺς ἀπὸ τὰ ἐλλήνων καὶ τὴν πόρτες γιὰ νὰ βγεῖ ἔξω ἀπὸ τὰ σιωπηλά σπουδαστήρια καὶ νὰ μᾶς χαρίσει τὴ γνώση πὺς εἶχε θησαυρίσει. Στῆς τέχνες, τῆ ζωγραφικῆ, τῆ χειροτεχνίας, ἀριεῖς καὶ πὺς εἶναι οἱ ἐργασίες πὺς πλέθουν τὸ φῶς οἱ πὺς πολλὰ ἀπὸ ἐρασιτέχνες.

Στὴ μουσικὴ ὁ φανατισμὸς ἐνὸς Καρᾶ δὲν ἀρκεῖ νὰ ἀξιοποιήσῃ τοὺς ρυθμούς καὶ τοὺς τρόπους τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ νὰ κάνει νὰ σωπάσουν τὰ σοῦζγκ καὶ τὰ σλόου. Στὴ λαογραφίᾳ βρισκόμαστε ἀκόμα στὴν ἀποδελτίωση. Κλεισμένη στὴ σκοτωκομερὴν γκρόττυρα τῆς μελέτης καὶ τῆς συλλογῆς—ἀναμφισβήτητα χρήσιμη—ἡ σοβαρὴ ἐπιστήμη ἀφίνει πολλές φορές νὰ κυκλοφοροῦν ἔξω ἀδέξιοι ἐρασιτέχνες. ἐπ.π.λαοὶ μελετητῆς καὶ ἀσυνείδητοὶ κἀπλοῖοι τῆς λαχτάρου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ γιὰ μᾶθησι καὶ προκοπῆ. Ἡ ἐπαφὴ τῆς ἀληθινῆς σοφίας μὲ τῆς φανερῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἀνησυχίας μῖας ὄλο καὶ πὺς πλατεις λαϊκῆς μᾶζας εἶναι ἕνα χρόσι τῆς ἐπιστήμης πὺς δὲν πρόκειται νὰ τὸ σιμειωσομε σήμερα ἐδῶ σάν καινούρια ἀνάκαλυψιν.

Οἱ σκέψεις πὺς κινεῖ τὸ κάθε ἄλλο παρά «παπαδίστικο», ὅπως θὰ μποροῦσε τὰ τὸ παρεξηγήσει κανεὶς ἀπὸ τὸν τίτλο του, βιβλίο τοῦ Λουκάτου εἶναι πολλές καὶ διαφορετικῶς.

Ἐχομε πεισθεῖ πὺς εἴμαστε ἕνας λαὸς σκουνοτούφλης, κλαψιάρης καὶ πένθιμος. Καὶ τὸ αὐτὸ γιὰτὶ δὲν ἔχει γίνῃ ἀκόμα πῆρεια σὲ πλάτος καὶ βάθος ἡ γνωριμιά μὲ τὸν ἑαυτὸ μας.

Ἡ καθαρεύουσα καὶ ὁ καθυστερημένος ρωμαντισμὸς ἔχουνε δουλέψει ἀρκετὰ γι' αὐτὴ τὴν παρεξήγησι. Ἡ ἀγέλτατη καθαρεύουσα πὺς ἔχει περιβληθῆ γιὰ τὸ δόλο ἀγράμματο ρωμὸ τὸ φωτοστέφανο τῆς σπουδαιοφάνειας, γιὰτὶ καταφρονεῖ τὴ λαϊκὴ σοφία καὶ δὲν καταδέχεται ποτὲ νὰ τῆ με-

λετήσῃ. Ὁ «λυπομανῆς» ρωμαντισμὸς γιὰτὶ ἔσπρωξε ἀθελά τοὺς ἴσους, ὄλους τοὺς μελετητῆς τῆς νεοῆλλητικῆς ζωῆς, ἀκόμα καὶ αὐτὸν τὸν Πολίτη, σὸ νὰ τονίσουνε τὴ θλιμένη τῆς μεριά.

Μ' ὄλο τούτο ἡ ἄλλη ὄψη, ἡ χαρούμενη καὶ παιχνιδιάρα δὲν εἶναι λιγότερο ἀξιοπρόσχητη. Ὅλοζώντανη καθρεφτίζεται στῆς σελλίδες τοῦ Λουκάτου.

Ὅποιος ἔζησε σὲ ἐλληνικὸ πανηγύρι τὸ ὄργιο τῆς πίπζας καὶ τοῦ ιταουλιού, καὶ χόρεψε καὶ τραγοῦδησε σὸ φωτεινὸ ἀξιοπρόσχητη. Ὅλοζώντανη καθρεφτίζεται στῆς σελλίδες τοῦ Λουκάτου.

Ἡ καλλιτεχνικὴ μαγία τοῦ κεφαλονίτη πιστοῦ πὺς ἐπιδιοκίμαζε φωναχτᾶ, τὴν ὥρα τῆς ἱεροτελεστίας, τὴν τέχνη τοῦ «ψιρτάδωνε», ἡ χαρούμενη καὶ εἰδωλολατρικὴ φευρετικὸτητα σὸ στολιμὸν τῶν τόπων τῆς λατρείας, ἡ θυμωσοφίη ἐξοικειωσὴ μὲ τὸν «ἀγιο» καὶ τοὺς λειτουργοῦς του, τὸ μουσικὸ «σῆμμα» πὺς ἔχει καὶ φημισμένους σὸ νησι τεχνίτες εἶναι ἰδιόρρυθμος κεφαλονίτικος ἐκδηλώσεις μῖας πανελληνίας ἀρετῆς: Τῆς Κυριακάτικης λαχτάρου γιὰ μῖα φωτισμένη, πρόσχαρη καὶ πνευματικὴ λύτρωσι ἀπὸ τὸν καθημερινὸ μὸχθο καὶ βόσανα. Ἡ πολυδύναμη καὶ ἀνανεωτικὴ οὐσία τῆς ἑλληνικῆς θυμωσοφίας πὺς τόσο ἀληθινὰ τὴν ἔχει συλλάβῃ ὁ Λουκάτος γιὰ τὸν τόπο του, θὰ μποροῦσε νὰ σταθεῖ ἕνα πολύτιμο καὶ στέρεο ὄλικο στὴν πνευματικὴν μας ἀναγέννησι.

Οἱ ἐκλήσεις καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ, σὶ ἀπαράδες καὶ ἡ καλαισθησία τοῦ, οἱ ψαλτάδες καὶ ἡ τέχνη τοῦ, τὰ καμπαναριά καὶ τὸ ἀρμονικὸ κεφαλονίτικὸ «σῆμμα» εἶναι προσηφορῶς τοῦ βιβλίου πὺς θάπρηπε νὰ ἀναπτυχῶν πλατεῖα σὲ μῖα ὀρευθύνῃ βιβλιοκρισία.

Ἄς συχραθεῖ στὸν ὀπαρογράφου πὺς ἐβαλε καὶ αὐτὸς κῆποτε, ὅπως ὄλα τὰ ἐπαρχιωτάκια, τὸ μπρίκι γιὰ τὸ «ζέο» στὴ φωτιά καὶ εἶπε λίγες φορές καὶ τὸν «ἀπόστολο»,— ἡ ἀδυναμία νὰ ἀντισταθεῖ σὸν πειρασμὸ νὰ μιλῆσει γιὰ ἕνα βιβλίο πὺς τὸν συνεπῆρε.

Τὸ φταίσιμο εἶναι μισὸ δικὸ του, μισὸ τοῦ συγγραφέα. Οἱ σελλίδες τῆς «Κεφαλονίτικῆς λατρείας» μποροῦν νὰ τοὺς δικαιοῦσιν μὲ τὸ διαβάσειμά τοῦς καὶ τοὺς δύο.

Καὶ ἀξίζουσι τὸν κόπο—μὰ τὸν «Ἅγιο».

Κάνε τὸ καλὸ ὅσο μπορεῖς. Πάνω ἀπ' ὄλα ἀγάπα τὴ Δευτεριά καὶ μὴν προδώσεις ποτὲ σου τὴν ἀλήθεια, ἂν εἶναι ἀκόμα νὰ σὲ κάνουνε καὶ βασιλιὰ. ΜΠΙΕΤΟΒΕΝ

κορβᾶ. Πίσω νὰ φέρω νερό. Ποῦνε τὸ πηγάδι, Ἄννα Νικολάγιεβνα; Ὁ ἀξιοματικὸς μὲ τὰ γυαλιά, ἀπλωσὸ τὸ γέρι του πὺς ἔβγαίνει μέσα ἀπ' τὸ καμμένο μανικὶ τοῦ ἀμπέχου, εἶπε κάποιο δυνακὸ ἐξεδιὰλυτο παράνομα καὶ πρόσπει: —Μονάχα σὲ σᾶς ἔχει ἀπομεινε ἕνας φράγτης. —Δὲν πρόφτασα, βλέπετε, νὰ φέρω κ' ὕστερις νὰ, συνήθησα μὰ θὲς ἔτσι. Μπήκαμε σὸ δωμάτιο χτυπώντας κάποις ἀδέξια τὰ ποδιάρια τοῦς. Σύντησε τὸ παιδί. Δὲν εἶχε ποτε τοῦ εἰδωμένο τὸν πατέρα του μὰ τανε γνώριος γιὰτὶ ὁ πατέρας χαμογέλαγε. Εἶπαν γιὰ σήμερα νὰ μὴ πάνε τὸ παιδί στὸν παιδικὸ κηπο. Ὁ ἀξιοματικὸς μὲ τὰ γυαλιά—ἂ, ναί, ὁ Πιότρου Ἰβάνοβιτς—ἔδωκε ὀπόσκησι νὰ πάει σὸ σκολεῖο ὅπου ἐρχάτοταν ἡ Ἄννα Νικολάγιεβνα καὶ νὰ πεῖ πὺς γύρισε ὁ ἀντρας τῆς—λογαγὸς τοῦ μηχανικοῦ. Ὁ ἀξιοματικὸς μὲ τὰ γυαλιά τάλεγε ὄλα μὲ τὸ πᾶς καὶ μὲ τὴ γιὰτὶ, βλέπετε, ἦταν ἀκόμα συμαζόμενος κ' ἀβόλος, σάν ξένος. Τράβηξαν κοντὰ σὸ παράθυρο τὸ τραπέζι, ὁρώσανε παστρίκο τραπεζομάνηλο καὶ πῖναν ὄρα τώρα τὸ σατὰ τοῦς ἀπ' τὸ σαμοβάρι.

Πίσω ἀπ' τὸ παράθυρο φαινονταν τὰ χιονισμένα ἐλάτια κ' ἔτσι πὺς καθρεφτίζονταν ὁ καπνὸς τοῦ σαμοβαρίου σὸ θάμπὸ τῆμα, θαρροσες πὺς ὁ καπνὸς εἶταν ἀγγι-στρωμένος σ' ἕνα ἐλατόκλαδο. Ἡ γυναίκα, κάθε πὺς τοὺς ἐβράζε ταῖα, σκεφτότανε πὺς ἐκεῖνοι οἱ τρεῖς ἦταν μαζί, τρεῖς, ἐνῶ αὐτὴ ἦταν ἀκόμα χωρία, μόνη. Ὁ ἀντρας χαμογέλαγε τρυφερὰ κ' ἔτσι σὰ ντροπαλά καὶ κοιταξε τοὺς φίλους του: — Εἶχα δικίνο ὅταν σᾶς μιλοῦσα γι' αὐτὴν. Ἐκεῖνοι λέγανε πὺς εἶναι καιρὸς νὰ πάνε σπιτί, πὺς εἶχαν ἐσθει, νὰ, μιά στιγμὴ νὰ κάτσουνε μὲ στάλα σιμὰ σὸ σαμοβάρι.

Ρουφήκανε λίγη βότκα. Κόβανε τὸ τριανταφυλλὶ γουρουνισίο ἔχυγι μὲ σουγιάδες τῆς τοῦπης σὲ μικροὺς κύβους καὶ τοὺς βάζανε πάνω σὲ ζεστοῦς πατάτες. Ὡστερις ὁ Πιότρου Ἰβάνοβιτς πήγε νὰ πᾶ σὸ σκολεῖο πὺς σήμερα ἡ Ἄννα Νικολάγιεβνα θάμενε σπιτί μὲ τὸν ἀντρα τῆς. Ὁ δρόμος ποῦγε νὰ κάνει εἶτανε κάμποσο μακρὸς, θὰ πήγαινε λοιπὸν μὲ τὸ σιδηροδρόμο. Τὸ χιόνι ἔλινε: στὰ παρατημένα κοτσάνια φαινονταν τὰ ρυτιδωμένα ποτσάνια τῆς πατάτες. Κάτω ἀπ' τὸ χιόνι πούλωνε κ' εἶχε γίνῃ διάφωγο σὰ γυαλὸν νερό, ἔσπρόβαίνε ἡ προσινάδα στὰ πλάγια τοῦ δρόμου. Ἐδῶ καὶ κεῖ εἶχαν γίνῃε μικρὲς λιμ-

ΒΑΣΩΣ: Στὸ νησί.

ΕΥΓΕΝΗ ΑΛΜΑΖΩΦ:

Η "ΘΕΣΗ,, ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Τα γραπτά του Κίπλιγκ, του Σώου και του Ουέλς... Η θέση της λογοτεχνίας...

Τους δ' Ντόν και οι μεταφυσικοί ποιητές είναι πρωταρχικής σημασίας...

Λιττανικές ἀρετές της Ρωσικής λογοτεχνίας, αλλά επίσης την αξία κά-θε σημαντικού σημείου της 'Αγγλικής λογοτεχνίας...

'Αγγλικής, 'Αμερικανικής, Γαλλικής, Ρωσικής και κάθε άλλης λογοτεχνίας, σε ίση μοίρα. Λαθραμένη αντίληψη για τη φύση της «θέσης»...

Ξυλεία θα βγάλει και τι μπορεί να φτιάξει κανένας με δαύτο... Τη δικιά μου την δουλειά του μηχανικού και τα βιβλία, τα βιβλία, μπιτ για μπιτ...

Πίσω. Στοχάσου να δουλεύουμε, νυχτοήμερα, να φτιάχνουμε δρόμους από δοκάρια... Και να κοιμάσαι ά-πάνω τους...

Πάνου της τ'ο καζάνι. 'Ο λογίας πήγε στη Μόσχα να βρει τζάμια. Την στέγη την κάνανε από πατημένο χώμα...

Τζάμια στο χέρι στεκόμαστε στην οδρά για τα λουτρά κι' όλοι γύρω μιλά-γανε για δαύτα. Στ' άποδυτήριο πάλι άλλη οδρά...

ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΧΑΤΖΗΔΗΜΗΤΡΗ (ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ)

ΒΓΕΝΙΩ

Αμπέλι μου πλατύφυλλο και κοντοκλαδεμένο — μα τη θάλασσα — Κοντούλα και γεμάτη μα τον οδοαπό πώς σ' αγάπησα!

Καβάλλα όταν παιδί στον Ψηλορείτη έγενε νάβγει στην αυγή, σεργιάνιζε τον ήλιο ταΐζοντας με τα όνειρά του άητους...

Θάρθει καβάλα στ' αλόγο της κάτω απ' τον κάμπο θάρθει μ' ένα τσαμπι σταφύλι τραγανό...

Τ' άμπέλια κλάδεναν τη μέρα τα κορίτσια κλάδενε τρέχοντας κι' ό άγέρας το τραγούδι στών κοριτσιών το στόμα πού το Μάη καλωσορίζαν...

Κ' ένα φίλι, ρε μάτια μου, πού σφάζει σά μαγαίρι. Και πώς να τη γελάσουμε και πώς να της το ποΐμε για νάμπει στο χορό...

Σάν κατεβαίναν στο γυαλό οι παλληκαριδες Κορητικοί κάτω απ' τους ήσοιους, στα Σφακιά, να πούν και να χορεύουν γύριζε η σούλα, γύρναε το κρασί...

MIX. ΚΑΤΣΑΡΟΣ

ΤΑΣΟΣ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ

Μετάρφραση απ' τα Ρούσικα ΣΕΡΓΙΟΣ ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΣ

Από την Πράξη στη σκέψη

Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΙΔΕΑΣ ΤΟΥ ΕΝΡΙ ΒΑΛΛΟΝ

Όταν στα 1942 ο Ένρι Βαλλον έδημοσίευσε το βιβλίο του «Από την πράξη στη Σκέψη»...

του άλλου. Η μίμηση το κάνει να αφήνει την ένδοξο κληρονομιά του...

την τοποθετεί πάνω από το αισθητό, δεν προσπάθει από αυτό, δεν έχει όπια για τον Καντ...

Το βιβλίο του Ένρι Βαλλον είναι το δέλεαρ της ψυχολογίας...

Αυτό το δοκίμιο της συγκριτικής ψυχολογίας είναι αδιαμφισβήτως επιστημονικό...

Η κριτική Βίβαιο Π. Λεκατσά «Η πολιτεία του ήλιου»...

Κ. Ι. ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ

Αυτό το βιβλίο ξαναπαίρνει το πρόβλημα της ιδέας...

Η μίμηση όμως δεν απολυτρώνει πραγματικά...

Η κριτική Βίβαιο Π. Λεκατσά «Η πολιτεία του ήλιου»...

Η κριτική Βίβαιο Π. Λεκατσά «Η πολιτεία του ήλιου»...

Η κριτική Βίβαιο Π. Λεκατσά «Η πολιτεία του ήλιου»...

Χρ. Κουλούρη «Χόρειο Σέλας». Τ. Σιμόπουλου «Χαιρετισμός στον ήλιο»...

Κ. Ι. ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ

Εγγύτητα πολύ δύσκολο: Πώς μπορεί να ξεπεράσει την πολλαπλότητα των αισθήσεων...

Η κριτική Βίβαιο Π. Λεκατσά «Η πολιτεία του ήλιου»...

Η κριτική Βίβαιο Π. Λεκατσά «Η πολιτεία του ήλιου»...

Η κριτική Βίβαιο Π. Λεκατσά «Η πολιτεία του ήλιου»...

Η κριτική Βίβαιο Π. Λεκατσά «Η πολιτεία του ήλιου»...

Η κριτική Βίβαιο Π. Λεκατσά «Η πολιτεία του ήλιου»...

Κ. Ι. ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ

Η σύνθεση αυτή, μας φαίνεται, μέσα στη συντομία της να ξεπερνάει τις φιλοσοφικές κατασκευές...

Η κριτική Βίβαιο Π. Λεκατσά «Η πολιτεία του ήλιου»...

Η κριτική Βίβαιο Π. Λεκατσά «Η πολιτεία του ήλιου»...

Η κριτική Βίβαιο Π. Λεκατσά «Η πολιτεία του ήλιου»...

Η κριτική Βίβαιο Π. Λεκατσά «Η πολιτεία του ήλιου»...

Η κριτική Βίβαιο Π. Λεκατσά «Η πολιτεία του ήλιου»...

Κ. Ι. ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ

Η καταγωγή του ενός και της άλλης είναι ξεχωριστή...

Η κριτική Βίβαιο Π. Λεκατσά «Η πολιτεία του ήλιου»...

Η κριτική Βίβαιο Π. Λεκατσά «Η πολιτεία του ήλιου»...

Η κριτική Βίβαιο Π. Λεκατσά «Η πολιτεία του ήλιου»...

Η κριτική Βίβαιο Π. Λεκατσά «Η πολιτεία του ήλιου»...

Η κριτική Βίβαιο Π. Λεκατσά «Η πολιτεία του ήλιου»...

Κ. Ι. ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ

Συνδέονται περισσότερο με την οδία και λιγότερο με τη μορφή. Κι' ένα ποίημα με άνοιξες σίχους πρέπει να είναι κι' αυτό πλαστικημένο με ύψιλιές αναλογίες. Ή οδία είναι κείνη που δίνει την εκκαμμία στους άνοιξες σίχους. Οι άνοιξες αυτοί σίχους είναι δεμένοι στο σύνολό τους από έναν εσωτερικό κενό που μοιάζει με την κίνηση της ψυχής του ποιητή. Η τεχνική συνάρτηση του έλικου που μūs δίνει ή απαραίτητη προϋπόθεση του ταλέντου, δεν είναι το μικρότερο πρόβλημα για την πραγμάτωση της Καλλιτεχνικής Δημιουργίας.

ΝΙΚΗΦΩΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ

ΘΕΑΤΡΟ

Εθνικό Θέατρο. Δισχύλου «Πέρες».

Το σύγχρονο κλειστό θέατρο δεν προσφέρεται στο άρχαιο δόγμα. Ο χορός του τελευταίου έπαινου είναι αδύνατο έξω από την δοξασία του αρχαίου άμφιθεάτρου. Ένα στοιχείο σίμωνα με το νόημα που έχει για τους Έλληνες τραγικούς ο χορός σαν ιδεαίος να σταθερός πάντα άξονας που γύρω απ' αυτόν παύουν πάντα το άρχαιο δόγμα ή σφαιρική δισκέλιση του Γ' αυτό κάθε παράσταση αρχαίου δράματος στη σκηνηκή κοιλότητα του σύγχρονου θέατρου είναι, κατά τη γνώμη μου, προκαταβολικά καταδικασμένη σε άπονησία, καθώς το έξηγησα κι' άλλοι διεροδοκότερα.

Αίτιος λοιπόν είναι ο πρώτος και κύριος λόγος που ο κ. Ροτήρης άπαιττει συνολικά στη διδασκαλία των Έκδοσης που διάλεξε, όποτε από έξημνη προτομιαία, για να έγκαιριάζει τη νέα περίοδο της εθνηκής σκηνης. Όσο κι' αν προσπαθήσει με τη συεργασία του κ. Κλώνη να διασυνδέσει ανάλογα το σκηνηκό χώρο του κλειστού θεάτρου, δεν τὰ καταφέρει τελικά να εξασφαλίσει στο χορο τὰ μέσα να κινηθεί σε άρμονική αντίσταση με τη ρυθμική και μετρική συγκύβηση του λόγου του. Γ' αυτό παρουσίας είναι χορό στατικό και δόκαρμτο. Η πειθαρχία και ή όργάνωση του έλε το χαρακτηέρα άπλη γεωμετρικής άσκησης και μόνο στην έκίληση του πνεύματος του Δορείου πήρε κάποιον παλμό και μιά έφεροσύνη-ότερη κίνηση, που και πάλι δεν άναπτύχθηκε όσο έπρεπε και εξ αίτιας του χορού και εξ αίτιας της σκηνοθετικής αυτηγοητικότητας του κ. Ροτήρη που άόγωνα θά φοβήθηκε μήπως θεωρηθεί στο σημάιο έτοιμο μιμητής της έπιχρησε έμμηγείας των Γάλλων φοιτητών που παρακολούθησε το έλληνικό κοινό έδω και μερικά χρόνια σιό Ψέδιον Ήρώδη Αίτικοί.

Κι' όμως το μόνο Ικανοποιητικό σημείο της παρόστασης των «Περώων» σιό ήθηκε ο χορός τους όζει σαν κίνηση, μα σαν πλαστική δισκλήρωμένης «ήθνο-μένος» λόγος. Μονάχα αυτός έδειξε πως έχει αισθηση και συνείδηση ρυθμού και μέτρου. Όλοι οι άλλοι παράγοντες της έμμηγείας του έργου, όσοι μίλησαν έξω από το σχέδιο της διαδικασίας επαγγελίας, και συνεπώς κι' αυτοί άκόμα οι κορυφαίοι του χορού, έδωσαν στο λόγο τους μιά καθήμερη κι άσχηματισμένη φν-οσκόπητα έξη κι' άταίριαστα σιό «μορφωτάρες» του ασηλικού τραγικού λόγου. Έξαιρέση άποτέλεος ο Κοω-τόπουλος που σαν έξάγγελος έδωσε στην άφήγησή του κάποιον πλαστική φόρμα, αλλά κι' αυτός θάπε-

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ

—Από την έχομένη Δευτέρα 18 του Νοέμβρη ξεναρχίζονται οι ιαχικές έβδομαδιατικές συγκεντρώσεις του «Εκ-παιδευτικού Ομίλου». Η πρώτη συγκέντρωση θά άρξαθεί με το θέμα «Γλώσσα και Παιδεία». Θά κάμει εισηγήση ο Γνωσιαάρχης κ. Θε. Σταύρου και θά επακολουθήσει συζήτηση. Η συγκέντρωση θά γίνει ώρα 6 π.μ. στην αίθουσα του Συλλόγου των Επισρο-παλλήλων (Πλατεία Μητροπόλεως). —Στις 24 του Νοέμβρη (ώρα 10 π.μ.) θά γίνει ή ιαχική Γενική Συνέλεση του Συλλόγου των Καθηγητών της Μείσης Παιδείας στην αίθουσα της Ανωτάτης Έμμηγείας Σχολής. Θά γίνει λογοδοσία του Διοικητικού Συμβουλίου και θά επακολουθήσουν άρ-χαίσεις. —Η συμμετοχή των σχολείων στην έκπαιξη της 28 Οκτωβρίου έγινε σίμωνα με το πρόγραμμα που είχε καθορίσει το Υπουργείο της παιδείας. Σε πολλά σχολία παρατηρήθηκε προ-

πε να συνόδσει με περισσότερη όμοιογένεια της ύψη-λης με τις χαμηλές νότες της γενικά θεμής άπαγγελίας του. Όλοι οι άλλοι ήθολοιοι, κι' αυτοί ο Μάνος Κατράκης που έποδύθηκε το ρόλο του Ξέδη, δεν τὰ καταθέσανε, ξεπερνώντας τον έαυτο τους κι' άφομι-ώνοντας γόνιμη τη διδασκαλία που τους έγινε, ν' άνα-ταλοκρίθουν στις άπαίτητες του ρόλου τους. Προ-πάντων ο κ. Νίκος Ρεζάν σιό φάντασμα του Δορείου και ή κ. Άθανασία Μονοιάκα σιό Αίτιος παρουσίαν ένα θέμα κι' ένα άκόμα έξοχημένα άπα-ράδεκτο. Ο πρώτος, με τις άτυκανονικές άναπιές και πάνσεις του, κατακομάτισε μέχρι άκατανόησις τον ασηλικό λόγο και ή δεύτερη έδωσε αντί για τη βασίλια των Περώων μιά μικροαστή νοικοκυρά σίγγουσης ήθωρασίας.

Το σκηνηκό το κ. Κλώνη με τὰ πολλά έπάλληλα έπίπεδα του έδωσε μιά ενδιαφέρουσα και άρκετά χα-ρηχτική πρόσψη άνακότου της γνώμης άρ-χειτομηής της θνωσίας των Άχαμηνιδών με μοναδική έξαιρέση τους γελασιές λένους τους που ήταν περισσότερο χειραίτοι πορά περιού. Όλοιο έσφαλε άδικαιολόγητο βόζοντας πάνω από το πρω-σιώ του άνακότου ένα τελέος που έδιχε πραγμα-τικά σύννεφο, γιατί τότε έπλεσε την αισθητική και ιστορική ένότητα της σκηνογραφίας του, δίνοντις της έναν τόνο βρωμιακής φνοικότητας.

Αίτιος τις πολλές γενικές παρατηρήσεις έχω νά κάνω για την παρόστασι των «Περώων» που δείχνει την έμμηγεία του κ. Ροτήρη σε όριμιστές μορφές έμμηγείας, αν όζει και την έλλειψη προθυμίας του να πλουτίσει τη σίγγουση σκηνοθετική πειρα με καιού-ριες άναήγιες. Η πασιόση του ήταν, βέβαια καλά όργανομένη, μα δεν έλε κανένα παλμό, καμιά πειρα. Στεγηή και άκαθημαική στη σίλληγη της, παρονοίας κι' όλεις τις μοιραίες άδυναμίες που συνεπα-χεται ή έμμηγεία ενός άσχημου δράματος, και μάλι-σια των «Περώων» μες στη σκηνηκή κοιλότητα του σύγχρονου κλειστού θεάτρου. Κι' όμως προσωικά πιστεύω πως ο κ. Ροτήρης θά μπορούσε να δώσει περισσότερα παράματα, αν... Μα καλύτερα να μην τελειώσω. Τον άρρηγο να πιστεύω, πως μόνον οι έ-λλοι κάνας πολιτική σίτη τέχνης, όσωπο τὰ πιστεύει —φτάνει να μην είναι άργά— κι' ο ίδιος κάμει πολιτική και μάλιστα αντιδραστηική κι' έλλειψη και για τον έαυτο του και για την άναπύξη γενικότερα του θεατρικού πολιτισμού μας.

ΔΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

ΓΑΥΠΤΙΚΗ

Αίθουσα «Παρνασσού». Έκθεση Γλυπτικής Χρ. Καπράλου.

Στις 12 Οκτωβρίου άνοιξε στην αίθουσα του Παρνασσού ή έκθεση του γλύπτη Χρήστου Καπράλου. Το Έλληνικό κοινό δεν έχει παρά να όφελθεί αισθητικά και ν' άνεβάσει το καλλιτεχνικό του έπί-πεδο, βλέποντας τὰ γλυπτά, τις ζωγραφίες και τὰ σχέδια του διαλεχτο μας καλλιτέχνη.

Οί νέοι καλλιτέχτες μας θά πάρουν γερά μαθή-

καθηγητή του Πανεπιστημίου, από έναν Έκπαίδ. Σύμβουλο, από τρεις διευ-θυντές της Κεντρ. Υπηρεσίας του Υπουργείου Παιδείας, από έναν άνώ-τερο υπάλληλο του έπιου. Οίκονομι-κός, από έναν άνώτερο υπάλληλο του Ψπ. Έργασίας από δυό έκπαρσο-οποις των λειτουργών της Δημοτικής και από έναν άντισπρόσωπο, των λει-τουργών Μείσης. Οι δυό έκπαρσοοποις των λειτουργών της Δημοτικής και Ξ-νας έκπαιρσοοποις των λειτουργών της Μείσης δεν θά έκλέγονται από τους λειτουρούς της Δημοτικής, και της Μείσης όποτε από τις όργανώσεις τους, αλλά θά διορίζονται κατόπιν προτάσεως των Γεν. Έπιθεωρητών. Το προσωικό της έπιρσίας του τα-μείου θά διορίζεται από τον Υπουρ-γό της Παιδείας όχι κατὰ πρόταση, παρὰ μετὰ γνώμη του Δ.Σ. του τα-μείου. Πόροι του ταμείου θά είναι έσο-φορά 1 1/2 % από τις μηνιαίες έσο-φορές των ασφαλισμένων, ειδική σο-ρολογία που θά εισπράττει με ίδια-τερα έσοδη σε κάθε είδους σχολικά πιστοποιητικά, πρόσθετη έπιβάρωση στη άζία των σχολικών βιβλίων του Ο.Ε. Σ.β., καθώς και των έξωσχολικών

ματα από τον ώραιο και λαμπρόν άγόνα του ζωντα-νόυ μιλύτη.

Η άγάπη του Καπράλου για την μητέρα του, γυναίκα της σκληρής και δύσκολης ζωής της άργου-τίας μας, είναι ή κυρία πηγή της έμμηγείας και της άλληλέθεντες μ' αυτήν δημιουργίας του.

Όλη του ή έργασία, θέμα, έρευνα σχέδιον, βγαί-νει απ' τη ζωή αυτής της γυναίκας, που τελικά ο γλύπτης μας, την σίτηει λαϊκό σκίβλο.

Απ' αυτήν άντλη ή πλαστική του σκηνηση, τους σκηνοκς ένδοξισμούς του, την έπιμονή του ση-ταρικού, αλλά στερεού σκεδίου του, και την δημιουργία από τη φύση.

Όλη ή τέχνη του λοιπόν βγαίνει από την άγά-πη της μητέρας του, και ξεπετυείται, άρχαλιόζοντας τον τραγικό τον κόσμο, παιδικά, άργότες, χωριά-τες, άνθρώπους των βονών και τών κάμπων.

Στὰ γλυπτά που έφτιαξε με θέμα τη μητέρα του ο καλλιτέχνης προσπαθεί, έχοντας σιό του τον τείον των Μεδίκων, να μūs δώσει γλυπτικότητα και έπιβλητικότητα. Δεν μπορούμε όμως να πάρουμε αυτή τη σειρά τών έργων, σαν δική του καθαρή δη-μιουργία. Έδώ ή τέχνη του έχει σιόδιο όλοιο έξω-τεμοζία. Με το σιόδιο και τις κινήσεις έπιτυγάνει περισσότερο το κοσμοαίο παρά το ανθρώπινο μέ-τρο. Γ' αυτό έτσι και ή παραμικρή πτυχή του φο-ρματός, δεν γίνεται με τη λογική της ύλης της, κι' έτσι δεν έχει την άήθεια της, αλλά πάει σαν πα-ραγέμμορα ή διακοσμηση του πλάνου.

Πάντα όμως θ' άνογορωζίζομε τον γλύπτη μας την έμμηγεία που έπετύωσε, τον σεβασμό στην τέ-χνη και την ελεγεία που βάζει μέσα.

Έκει που ο καλλιτέχνης σιό σιού αλλά σιό σί-γουρα βρίσκει τον έαυτο του είναι τὰ παιδικά του άγάλματα. Και έξωρα σιό όρθιο παιδικά (γνοικό μέγεθος) που μπορούμε να ποίμε πως είναι το πιο άγριο και το καλύτερο έργο του. Ο γλύπτης δά-οκαλό του έχει τη φύση και δημιουργεί με τους παλμούς της καρδιάς του.

Το έργο αυτό είναι άγαπητό από όλους τους έλλη-θινούς καλλιτέχτες γιατί έχει φιαχτεί με άπλήτητα, δεν έχει τὰ βία και έξωτερικά πλάνα των ψευτο-μαστρώων, όποτε την έπιφαιειακή άπλήτητα για έπι-δίωση γλυπτικότητας.

Η δύναμή του είναι εσωτερική και ο καλλιτέχνης ένεργεί έξω μ' έξη κι' αίσθημα. Όλίγα είναι τὰ μέσα και μεγάλη είναι ή αισθη-τική σκηνηση που μūs προφέρει ο καλλιτέχνης.

Στὰ ανάγλυφά του ο Καπράλος μūs δείχνει τη βαθειά τον συμμόνια για τον έγγηνη και ταλασσορη-μένο λαό μας. Άληθινά, Κατοχή και ο ιδιαιτερός του πόνος ο θάνατος της μητέρας του. Η άζια αϊτών των «συνθήμων εικόνας», είναι πως άγγίζον την μονακή αλλά μέμονη πάντα πι-οσιές στο πνεύμα της γλυπτικής.

Ο Καπράλος είναι καλλιτέχνης με ταλέντο, άξιος έργατης της τέχνης και ηλεκτικός για τον έρω-τά του προς τον μακρό μόχθο.

ΑΠΑΡΤΗΣ

βιβλίων και περιοδικών που προσρί-ζονται για μερικούς μήνες ή μόνο 1/2 % από το σύνολο των άποδοχών των ασφαλι-ομένων θά παρέχει το Κράτος, δηλα-δή ποσό ίσοις μικρότερο από αυτό που παρέχει όμοια ως νοσήλια. Έτσι, όποις άναρρείται στην εισηγητική έκ-θεση, με την ίδρυση του Ταμείου ά-πο του οσούδοις έπιβαρύνεται ο δημόσιος προΐπολογισμός. Το ταμείο θά προ-σφέρει σε περιττωσι άποθέσεις άσφαλι-ομένου ή μέλου της οίκονομίας του και όσο χρόνο διαρκεί ή άπόθεντα, λα-τρική περιθάλψη καθ' έν τροσον και εις ήν έκταση θέλει όρίσει κανονι-ομός. Στο σιόδιο Νόμου προβλέπεται ή περιλτωσι που τείον άδικοσμένοι έκπαιδευτικοί θέλουν να διαμαρτυρη-θούν. Στην περίπτωση αυτή σύμωνα με το άρθρο 30 κάθε άσφαλισμένος που τυχόν δι' άπεριπέδη ή θουρνόδους συμπεριφορές εις τὰ ζωαφεία ή τὰ ένο-χία του ταμείου δυοχαρείται το έν-αίτιος έπιτελούμενον έργο, τιμωρεί-ται διά χρηματικής ποινής μέχρι τών άπείδοχών ενός μηνός.

Στὰ ανάγλυφά του ο Καπράλος μūs δείχνει τη βαθειά τον συμμόνια για τον έγγηνη και ταλασσορη-μένο λαό μας. Άληθινά, Κατοχή και ο ιδιαιτερός του πόνος ο θάνατος της μητέρας του. Η άζια αϊτών των «συνθήμων εικόνας», είναι πως άγγίζον την μονακή αλλά μέμονη πάντα πι-οσιές στο πνεύμα της γλυπτικής.

Η Γαλλική Έπανάσταση. Κυκλοφόρησε στις Έκδόσεις Γκο-βόση ο β' τόμος της Γαλλικής Έπα-νόστασης τωΒ Αλμάρ Μ.τι σε μετά-φραση του Τάσσου Γιανατά.

ΘΕΑΤΡΙΚΑ

Το διοικητικό συμβούλιο του θεα-τρικού όργανοσίου ο Ένωμένου Καλ-λιτέχτες, σε άνακοίνωση του, άναγ-γέλει πως άνασιέλλει προσωρινά τις έργασίες του, με τη δήλωση όμως πως έπιττει γρήγορα να συνεχίσει την καλ-λιτεχνική του προσφορά προς το κοινό.

Στις 15 μήνες της δράσης τον άνε-βάσε 17 έργα. Τα δέκα απ' αυτά ήταν ζένα, Αμερικανών, Ρώσων και Άγ-γλων συγγραφέων, και τὰ τέττα Άλλήνων συγγραφέων. Τις παρσοτά-σεις του τις παρακολούθησαν 260.000 θεατές στην Αθήνα και 60.000 στη Θεσσαλονίκη.

Στην άνακοίνωσή τους τονίσει τις άμεις κι' έμεις τρομοκρατικές έπι-θέσεις που τους έγιναν, όσο και τον όργανωμένο άποκλεισμό που άντιμετώ-πισαν, για την εξασφαλίση ενέτος χει-μερινού θεάτρου.

Την περαμένη Κυριακή δόθηκε από τη σκηνη το «Ρέξ» το άνωμένο-μένο ρεσιτάλ δημοτικών τραγουδιών από τον ήθολοιο Αμίλιο Βαέκη. Το ρεσιτάλ σημείωσε έξαιρετική έπιτυχη και το κοινό καταχειροκρότησε το με-γάλο μας καλλιτέχνη σ' όλη τη διά-μεια της παρόστασης. Η άπλήτης του Μ. Ροδά πάνω στη δημοτική μας ποι-ηση ήταν έπισης πολύ καλή.

—Ο θίασος του Θεάτρου Τέχνης έχει ήδη έτοιμο ένα δεύτερο έργο του όποιο οι παραστάσεις θά έναλλάσσω-ται με το «Έμεις κι' ο Χρόνος». Το έργο αυτό είναι το Γυάλινο θερμοστρο-φείο του άμερικανού θεατρικού συγ-γραφέα Τέσγου Όθλιμας.

Στὸ Θέατρο Τέχνης θ' άνίβει με τον τίτλο Γυάλινοζ κόσμος. Το έργο το σκηνοθετεί ο κ. Καρ. Κορν. πού σύγγωνα θά έποδυθεί και έταν απ' τους κεινούς ρόλους. —Στὸ θέατρο Βρετανία ο θίασος τι ο Γ. Παπαί, μετὰ την άπονηρία του έργου «Παγινίδι», έχει έτοιμο ένα ά-σινομικό έργο της Άγάθα Κρίστι με τον τίτλο «Σινιού Μαρακόλι». Θά πρωταγωνιστήσει ή Ε. Κατσηρογγή, πού θ' άποχωρήσει από το θέατρο Τέχνης.

—Η εταιρία θεατρικών συγγρα-φών άποφάσισε να εισπράττει τα συγγραφέα ποσοστά και σις τιμητι-κές των ήθολοιων Στο έξης δεν έπι-τροπέται σι κανένα συγγραφέα να χα-ρίζει το ποσοστό του.

Έπίσης το σωματιό «Ήθολοιων έξέδοσε έγκυκλίον, πύ άναφέρει ότι σε περίπτωση πύ ένας θίασος ή ήθω-ποις καθώστερη συγγραφέα ποσοστά θά του άφαρείται ή άδεια να εξά-σκηση το έπαγγέλιό του.

Όλα τὰ άντίγραφα έργων που κα-τέχουν οι περιοδεύοντες θίασο, για να είναι έγκυρα πείπει να φέρουν τη σφραγίδα της Έταιρίας Συγγραφέων ή ενός συμβούλου της.

—Αναρχσει για την Πάτρα ο νέος θίασος Καλλιτεχνική Έταιρία που σκηνοθετίζει από τους Π. Σαντομο-ζου, Κρητιό Παπαί, Ε. Αθήμα, Α. Ραφτόπουλο, Α. Ρώρη, Ζώρα Πατέ-λη και Π. Ζωβό.

—Χαραχτηριστικό γεγονός της κρα-τικής άδριαόρας για τον θεατρικό κόσμο είναι ή άρνηση να παρα-χωρείσει το θέατρο Θεσσαλονίκης σιό ένν δίακο Τ. Κροσούον. Έτσι ή Με-κεδονική πρωτεύουσα θά στερηθεί δίχως σοβερό λόγο, ενός καλού θίασου πούας.

—Ο Νέος Μονικός Όργανορός σιό θέατρο Παπαϊωάννου άποφάσισε ν' άνεβάσει για δεύτερο έργο, μετὰ τους «Φοιτητές», μια σειρά έπιναρα-οκούς των κολλιτέων εθνομωγρά-φων μας.

Η Γαλλική Έπανάσταση. Κυκλοφόρησε στις Έκδόσεις Γκο-βόση ο β' τόμος της Γαλλικής Έπα-νόστασης τωΒ Αλμάρ Μ.τι σε μετά-φραση του Τάσσου Γιανατά.

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

Αγαπητὰ «Ελεύθερα Γράμματα», Στο περιούδιο «Σκίτημα» άναδη-μοσιεύθηκε από τη Χριστογεννητική «Νέα Έστία» το 1940 το Έπιγράμ-μα μου, χωρίς να ζητηθεί γι' αυτό ή συγκατάθεσή μου. Για την ίστορία.

Με φιλικότητα αισθητά ΔΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΑΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Νέα Έστία : Αθήνα 1 Νοεμβρίου 1946. Τεύχος 464 τιμή δρχ. 2.000. — Άξιοσημείωτα είναι τρία άνέκδοτα γράμματα και τρία άνέκδοτα ποιήματα του Μίνου Ζώτου και της Μαγίας Πολυδοήτη. Άπό τὰ άρθρα σημειώνου-ται «Γερατιά του Ροίδη» του Κλ. Πα-ύσου, και τας «Συρηλίδες του μά-θου» του Σάτρη σε μετάφραση Π. Κατσόλη. Έπίσης μετάφραση του «Κορυπία Χάν» του Κόλριτζ από τον Γ. Ν. Πολίτη και του «Καρομό-μα» του Μίλοζ από τον Γ. Γεραλή. Στο 15όμηκο κρητική του Άλκη Θούλου για τις παραστάσεις των θεά-τρων «Αλικής» και «Κοποσούλη», καθ-ώς και άλλα διάφορα σημειώματα.

Μορφές : Λογιστική, έπιστήμη, τέχνη, φιλοσοφία, Θεσσαλονίκη, τεύχος Οκτωβρίου, άρθ. 1, τιμή δρχ. 1500. Σημειώνου-ται χρονογράφημα του Σ. Μερβιλή και τη Μελέτη του Κ. Δ. Γεωργογιάννη «Το πρόβλημα της μορφής σις νεώτερη αισθητική» που άρχίζει από τον νεοπλατωνισμό στην Ελλάδα και την Ιταλία κατὰ τον δέκατο πέ-μμο αιώνα, καταπίνεται με τον άγ-γλικό νεοπλατωνισμό και θά συνεχι-οστεί με τον γερμανικό ιδεαλισμό και το πρόβλημα της μορφής σις ποίηση του Σολωμού. Ένδιαφέρουσά άρθρα του Άρ. Κομβίβη «Περί ύπαρξιοσίου», ο φιλοσοφικό αυτό σύστημα. Άντιγράφος μερικώς του οκτίμης : «Ο ύπαρξιοσίου του κ. Σάτρη δεν είναι ο τε φιλοσοφία όποτε άνθρωπισμός. Ο ύπαρξιοσίου Ισχυ-

«Αγγλοελληνική Έπιθεώρηση : Αθήνα Οκτώβριος 1946 άρθ. 8 τιμή δρχ. 500.— Στο τεύχος αυτό ύπάρχουν άποσπασματα από κρίσεις διαφόρων λογοτεχνών για τον Άγγ. Σικελιανό καθώς και άρθρο για τον ποιητή από τον Π. Πεβελάκη. Έπίσης μελέτη του Α. Πολίτη «Ο Σολωμός ποιητής εθνη-κός και ευρωπαϊκός», του Α. Χαζλίτ από τον νεοπλατωνισμό στην Ελλάδα και την Ιταλία κατὰ τον δέκατο πέ-μμο αιώνα, καταπίνεται με τον άγ-γλικό νεοπλατωνισμό και θά συνεχι-οστεί με τον γερμανικό ιδεαλισμό και το πρόβλημα της μορφής σις ποίηση του Σολωμού. Ένδιαφέρουσά άρθρα του Άρ. Κομβίβη «Περί ύπαρξιοσίου», ο φιλοσοφικό αυτό σύστημα. Άντιγράφος μερικώς του οκτίμης : «Ο ύπαρξιοσίου του κ. Σάτρη δεν είναι ο τε φιλοσοφία όποτε άνθρωπισμός. Ο ύπαρξιοσίου Ισχυ-

“ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ” Α. Ε. ΚΟΡΑΗ 5 ΤΗΛ. 22-369

Εκδοτικός Οίκος και γενικών βιβλιοπωλείων έλληνικών και ξένων βιβλίων και περιοδικών. Ο έκδοτικός οίκος των ύπευθύνων, έπιστημονικών έκδόσεων συνεχίζει μεθοδικά το έκδοτικό του Πρόγραμμα.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α. ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ Ο Χριστός στή Ρώμη. Στρατηγού Σ. ΣΑΡΑΦΗ Ο ΕΛΑΣ Κυκλοφορούν σε λίγες μέρες. Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗ Τά μεσολλυγίτικα. Κ. ΜΑΡΞ Η 18η Μερμυαία του Λουδοβίκου Βοναπάρτη. Ύπό έκτύπωση τὰ πρώτα έργα της ζένης λογοτεχνίας. ΕΛΣΑΣ ΤΡΙΩΔΕ Κανείς δεν μ' άγαπά. ΤΖΩΝ ΠΡΙΣΛΕΎ Τρεις άντρες σε νέες στολές. ΓΚΛΑΝΤΚΩΦ Ο όρκος.

ΥΠΟ ΕΚΔΟΣΙΝ Κ. ΦΡΙΑΠΤΟΥ Οί Ψαλμοί του Δαβίδ. Γ. ΔΑΜΠΡΙΝΟΥ Τὸ δημοτικό τραγούδι. ΡΩΜΑΝ ΓΚΑΡΥ Εύρωπαϊκή έκπαίδευση. Έτοιμάζονται τὰ πρώτα έργα της Παιδικής βιβλιο-θήκης.

Συνεχίζεται ή έπεξεργασία των κειμένων Μάρξ, Ένγκελς, Λένιν Στάλιν, και των ιστορικών, φιλοσοφικών κλπ. έργων που έχουν προαναγγελθεί.

Καμμία βιβλιοθήκη, καμμία οίκονομία, κανένας σκεπτόμενος άνθρωπος δεν είναι δυνατόν να νοηθεί χωρίς τας έκδόσεις μας. Εις το Βιβλιοπωλείον μας πολιοίντω όλα τὰ έλληνικά και ξένα βιβλία και περιοδικά.

“ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ” Α. Ε. ΚΟΡΑΗ 5 ΤΗΛ. 22-369

ή Φλόγα» και «Εβραϊκά Γράμματα» Στη «Μάχη» της 29ης Οκτωβρ άρ-θρο του Σ. Βασιλείου για την «Πολι-τική Ζωγραφική» και κρητικές του Α. Κοκοπούλη για τὰ θέατρα Κόνι και Κοποσούλη και του Α. Πανσιλήνου του δι βιβλίου του Γ. Βαλίτα κτ προδόντο 21». Στην ίδια έψη, της 4ης Νοεμβρ. άρθρο του Α. Κοκοπούλη από άφομη την παρόστασι του Έ-θνικού θεάτρου με τίτλο «το κλειστό θέατρο και ο τραγικός χορός». Έπί-σης κρητική του Σ. Βασιλείου για την «Πολιτική έκθεση» και του Α. Παν-σιλήνου για το «κοιμικό βιβλίο».

Στὸ Ριζοσπάση της 7ης Νοεμβρ. δημοσιεύεται άποσπασμα από μεγάλο άνεκδοτο ποίημα του Ν. Λένιν σε με-τάφραση του Κ. Βάραλη.

Στην έψη, ο Ρίζος της άνετί-ρας συνεγράφεται ο Κ. Βάραλης «Χαρά και λύπη στο θέατρο». Β. Ρώτας «Οι Πέρες σιό Έθνικό» κι ο Μ Βάβρογλης «Η συνουσία της Κρητικής όχηχτας».

Στην έψη «Ελλάς» της 28 Οκτωβρ. και 4 Νοέμβρ. δυό άρθρα του Α. Κα-ραγιάννη «Σχόλια σις έκθεση του Ζιτάνωφ».

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΝΙΚΑΙΑΣ

Ένα μεγάλο γεγονός μέσα σ' όλη την πνευματική και καλλιτεχνική μας κί-νηση είναι ή ίδρυση του Φιλολογικού συλλόγου Νικαίας (Κοκκινιάς). Μέσα σ' ένα μεγάλο κομφο χτήμα, με σίμωνα διαλέξεις, με άναγνωσή-γωνα και μεγάλη βιβλιοθήκη—που όπέ-ρεια σις έντυγικές χειρονομία έπί-σορων μικροαστών—στεγάζονται οι ά-νθρωποι των γραμμάτων και της τέ-χνης.

Η δράση του Φιλολογικού Συλλό-γου μέσα σε λίγο διάστημα είναι ά-ξιοσημείωση.

Όργάνωσε όμίλια του λογοτέχνη και ήθολοιο Γιώργη Μετοσίη με θέμα «Η λυμική νεοελληνική ποίηση» πλαι-οσμημένη με νεοελληνικές των ήθολοιων Γ. Μπινιάου, Μ. Αυγιόου, Ν. Τζό-για, Κ. Παναγιώτου και τραγουδίσ-τριας Ν. Ζαχαρονάκη. Την όμίλια τί-μωσαν πολλοί λογοτέχτες, άναούσμενοι, Βουέντες και ο Λήμωκος. Μίλησαν οι Λογιτέχτες Κ. Χ. Λεβάντας και Κ. Σούκας.

Η μεγαλύτερη έκδήλω ή του «Φ. Σ.Ν.» είναι ή όργάνωση του Β' Λο-γοτεχνικού πρωινού άρμερωμένου στο Έλληνικό Δημοτικό τραγούδι.

Στὸ πρωινό αυτό έκτός από τους καλλιτέχτες που άπήγγησαν τ' αντι-προσωπευτικές δημοτικές μας τρα-γουδά (Φρόσω Κοκόλια, Γκ. Μπι-νιάους, Γ. Μετοσίης, Ν. Τζόγιας, Α. Σκέλας, Κάκια Παναγιώτου) μίλησαν οι Λογοτέχτες Μάρκος Αόγγρης, Ν. Βρετιάνος, Μ. Αυγίζος και ο συνθέ-της και μέστρος Σάτρη Βασιλειάδης.

BIBLIA

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

ΣΧΟΛΙΚΑ

ΛΕΞΙΚΑ—ΜΕΘΟΔΟΙ

ΓΡΑΦΙΚΗ ΥΛΗ

BIBΛΙΟΧΑΡΤΕΜΠΟΡΙΚΗ

ΣΤΑΔΙΟΥ 51 Τηλ. 35.100—23.424

ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΧΡΟΝΙΚΑ

Επανάσταση

Στις 7 του Νοέμβρη έκλεισαν 29 χρόνια από τη νίκη της μεγάλης Οκτωβριανής επανάστασης. Μιά απέραντη χώρα, που ως τότε ζούσε κάτω από την πιεστική τυραννία και μέσα στις πιο άξενες οπισθοδρομικές συνθήκες, ξεκίνησε για την κατάκτηση της προόδου του πολιτισμού. Οι επιτεύξεις της Σοβιετικής Ένωσης σ' όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας, μέσα στο σχετικά σύντομο αυτό χρονικό διάστημα, είναι τέτοιες, που προκαλούν τον θαυμασμό κάθε απροκατάληπτου και καλοπροαίρετου παρατηρητού. Δίχως την αποφασιστική αυτή μεταβολή, ολόκληρος ο κόσμος θά στέναζε άκόμα κάτω από τον Χιτλερικό ζυγό.

Εμείς τους πνευματικούς ανθρώπους μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα η στάση του πρώτου σοσιαλιστικού κράτους απέναντι στη διανοήση. Όχι μονάχα οι λογοτέχνες, οι επιστήμονες κ' οι καλλιτέχνες έχουν εξασφαλισμένα απόλυτα κ' απεριόριστα τη ζωή τους, μη πουθενά αλλά και ποτέ άλλοτε στον κόσμο, δεν τους χορηγήθηκαν τόσο άφθονα τα μέσα για τη δουλειά τους.

«Ξεκίνημα» ή κατάντημα

Κυκλοφορεί, μάλλον στην Αθήνα, ένα φιλολογικό περιοδικό με τον τίτλο «Ξεκίνημα» και τον υπότιτλο «Χριστιανική ριζοσπαστική επιθεώρηση νέων». Στο φύλλο αρ. 7, που είναι αφιερωμένο στην 28η Οκτωβρίου, συνεργάζεται ο Γκαουλάιτερ του Χίτλερ για την παιδεία στην Ελλάδα Ν. Ι. Λούβαρης καταδικασμένος σε πέντε χρόνια εφρκτή και στέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων.

Αν βέβαια Νόμος ήταν η εθνική συνείδηση, ούτε η συνεργασία του Λούβαρη θάβλεπε το φως ούτε ο εθνικός ύμνος του Σολωμού θά δημοσιεύονταν πλάι στο Λούβαρη. Θέλουμε δε να πιστεύουμε πως οι κ.κ. Σκίπης, Δικταίος και άλλοι, που συνεργασία τους δημοσιεύεται στο ίδιο τεύχος, είτε δε θά είχαν υπ' όψει την καθόλου τμητική αυτή συμπαράσταση είτε αυτό έγινε δίχως την έγκρισή τους. Είναι ένα ζήτημα που απομένει βέβαια να το διευκρινίσουν οι ίδιοι.

Στους υπεύθυνους του περιοδικού συνιστούμε να μη συγχέουν το χριστιανισμό με την εθνοπροδοσία.

Όσο για τον συνεργάτη μας Α. Κουκούλα, που το «Ξεκίνημα»

δημοσίεψε στο ίδιο αυτό φύλλο ένα καλό του ποιήμα, διευκρινίζει, σε γράμμα του που δημοσιεύουμε σ' άλλη σελίδα, πως δεν του ζητήθηκε ή άδεια της αναδημοσίεψης.

Άλλο...

Να τώρα μια άλλη παρόμοια περίπτωση:

Την περασμένη βδομάδα έγινε στη Γαλλική Ακαδημία ή επίσημη υποδοχή του νέου ακαδημαϊκού Ζύλ Ρομαίν. Τη σχετική καθιερωμένη προσφώνηση προς τιμή του την έκανε ο Ντουμέλ. Για πρώτη όμως φορά στην ιστορία της Γαλλικής Ακαδημίας έγινε μια παράλειψη. Το νέον μέλος, ο Ζύλ Ρομαίν, δεν έπλεξε το εγκώμιον του προκατόχου του. Ποιός ήταν αυτός; Ο Άμπέλ Μπονάρ, που αποβλήθηκε από την Ακαδημία για εθνική άναξιότητα, γιατί χρημάτισε ύπου-

γός της Παιδείας στην κυβέρνηση του Βισού.

Αυτά γίνονται άλλοι, όταν ο πατριωτισμός δεν είναι μια κενή λέξη.

Θ. Κορνάρος

Σ' άλλη σελίδα δημοσιεύουμε τη διαμαρτυρία της Έταιρίας Ελλήνων Λογοτεχνών, για τον Θέμο Κορνάρο που βρίσκεται στις φυλακές του Μεσολογγίου, καταδικασμένος σε δυο χρόνια φυλάκιση, γιατί «τόλμησε» να στηλιτεύσει όσους δεν έκαναν το καθήκον τους στις τραγικές ώρες της σκλαβιάς. Με την ύποθεση αυτή, που είναι απαράδεκτη, εθνικά και πνευματικά, θ' ασχοληθεί το περιοδικό μας, πιο πλατειά στο επρχόμενο φύλλο.

Λιγότερη ζημιά

Από καιρό κυκλοφορούν στους πνευματικούς και καλλιτεχνικούς κύκλους περιεργα πράγματα για κάποιες γιορτές που οργανώνει το μήνα αυτό στο Παρίσι η Ο.Η.Ε. Ο υπεύθυνος εκπρόσωπος της Ελλάδας στη διεθνή αυτή οργάνωση είχαν υποδείξει να μη στείλουμε τίποτε εκεί, γιατί στην Ελλάδα δεν υπάρχει τέχνη και διανοήση που να μπορεί να σταθεί πλάι στην ευρωπαϊκή.

Μια αντίδραση των αρμοδίων υπηρεσιών εδώ έφερε αυτό το αποτέλεσμα: Να γίνει μια συμβουλευτική επιτροπή από εθνικώς σκεπτόμενους ανθρώπους όπως οι κ.κ. Κύρου, Μυριδήλης Σπ. Παναγιωτόπουλος κ. α.—ή οποία αποφάσισε, να στείλει το σχολείο της Κούλας Πράτσικα να χορέψει με το σύστημα Νταλκρόζ και τη μουσική του Μπέλα-Μπάρτοκ για να επιδείξει την πρόδοον της νεώτερης ελληνικής χορευτικής τέχνης.

Ξέροντας το ξεχαρβάλωμα που τα περισσότερα μέλη της Ίδρας επιτροπής, σ' διοικητικό συμβούλιο φέρανε στο «Εθνικό», αποφύγανε να μιλήσουν για άποστολή θιάσου με το φόβο πως μπορεί να αντιμετωπίσουν την περίπτωση να στείλουν και άλλες έξω από το Κρατικό Θέατρο, καλλιτεχνικές δυνάμεις.

Για τις εικαστικές τέχνες δεν έγινε κανένας λόγος. Ποιητής που θά αντιπροσωπεύσει τη νεοελληνική ποίηση αποφασίστηκε να φύγει ο κ. Σωτήρης Σκίπης (αυτόν άραγε ύπονοούσε ο Άγγλος συγγραφέας, που έλεγε προχθές πως «η Άγγλική ποίηση αυτή τη στιγμή είναι άποικία της νέας Ελληνικής ποίησης»;) Δεν μπορεί παρά να παραδεχτεί κανείς, πως η άδικη και άρνητική πρόταση του υπεύθυνου εκπροσώπου να μη στείλουμε τίποτα θά έκανε τη λιγότερη ζημιά.

Χασμούρημα

Λένε για κάποιον που έπισχε από άπννια πως ζωγράφισε τους τοίχους της κρεβατοκάμαράς του με στόματα που χασμουριόνταν και πως από τότε κοιμόταν στο πάτωμα γιατί δεν πρόφταν ούτε ως το κρεβάτι του πια να φτάσει. Η Κι' όμως το ζήτημα μπορεί να λυθεί και πιο απλά. Σε όσους άναγνώστες μας λείπει ο ύπνος τους συσταίνουμε να διαβάσουν αυτόν τον ύποδειγματικό σε χασμωδίες στίχο του κ. Σ. Σκίπη της Ακαδημίας Αθηνών στη Ν. Έστία της 1ης Νοεμβρίου:

Είμαι η είκοστή όγδόη Οκτωβρίου.

Γ. ΒΑΚΑΛΟ: Έργο εμπνευσμένο από στίχο του Σεφέρη ('Από την έκθεση έργων του που άνοίγει στον «Παρνασσό» στις 20 Νοεμβρίου).